

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Madle Timm

Ajakirjanike ja sportlaste/treenerite vaheline suhtlus Eesti spordiajakirjanduses

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Marju Himma-Kadakas, PhD

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1 Uurimisküsimused.....	13
1.2 Meetod.....	14
1.3 Valim.....	16
2. Tulemused.....	18
2.1 Kommunikatsiooniprotsess.....	18
2.1.1 Idee leidmine.....	18
2.1.2 Loo kirjutamise ja allikate valikute kriteeriumid.....	20
2.1.3 Ühenduse võtmine.....	22
2.2 Suhtlust mõjutavad tegurid.....	24
2.2.1 Kättesaadavus.....	24
2.2.2 Koostöövalmidus.....	26
2.2.3 Esmane versus korduv kokkupuude.....	30
2.2.4 Keskkond.....	34
2.2.5 Muud mõjutegurid.....	36
2.3 Tagasiside.....	41
2.4 Kitsaskohad ja lahendused.....	45
3. Järeldused ja diskussioon.....	53
3.1 Järeldused.....	53
3.2 Diskussioon.....	59
Kokkuvõte.....	61
Summary.....	63
Kasutatud kirjandus.....	64
Lisad.....	66
Lisa 1. Intervjuu kava.....	66

Sissejuhatus

Spordiajakirjandus on valdkond, kus leidub nii meelelahutuslikke ja emotsioonirohkeid uudiseid ja kommentaare kui ka konfliktseid lugusid, näiteks dopinguskandaale. Sportlased vajavad meediat, et püsida pildil ning leida sponsoreid, ning meedia vajab sporti, et rahuldada kõikide huviliste teadmisjanu ja võimaldada kaasaalamist. Lisaks on see ala, kus ajakirjanike ja allikate vahel võivad valitseda nii väga harmoonilised suhted kui ka pinged. Niisiis pakub spordiajakirjandus üsnagi mitmekesist uurimismaterjali, mida tulenevalt mitmepalgelistest situatsioonidest saab ehk analüüsimiseks laiendada ka ülejäänud ajakirjandusele.

Eesti spordiajakirjanike ring on väike. Veel väiksemaks kahaneb see siis, kui jätta välja peamiselt nii tele- kui raadiomaastikul tegutsejad. Oma bakalaureusetöös keskendun Eesti suurimate päevalehtede ja portaalide spordireporterite ja sportlaste/treenerite vahelisele suhtlusele. Töö eesmärgiks on kaardistada ja uurida ajakirjanike nägemust suhtluses sportlaste/treeneritega ning sportlaste/treenerite nägemust suhtluses reporteritega, kommunikatsiooni mõjutavaid tegureid ja poolte suhtluses esinevaid võimalikke kitsaskohti ja nende lahendusi.

Sportlastel lasub teatud määral surve – põhjendada enda tegevuse vajalikkust ning tõestada, et nende rahastamine on vajalik. Ajakirjanike tööks on vahendada sportlaste tegemisi ja tulemusi ning selgitada ja kommenteerida reegleid ja olukordi nii, et kõik sellest aru saaksid. See nõuab enamasti ka ekspertteadmisi vastavast spordialast. Eesti turu väiksusest tulenevalt pole paljudel ajakirjanikel võimalik minna sügavuti vaid mõne spordialaga ning jätta ülejäänud tähelepanuta. Seega on oluline omada teadmisi kõigist kajastatavatest aladest, mis omakorda ei lase aga oma suure mahu tõttu olla kõigega ja kogu aeg kursis. Lisaks spetsiifiliste teadmiste puudumisele ajakirjanike seas tekitab suhtluses murekohti ka vajakajäämus sportlaste/treenerite teadmistest ajakirjanike tööst.

Oma töös jõuan selgusele, milline näeb välja suhtlus spordiajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahel lähtuvalt mõlema vaatevinklist. Keskendun peamiselt empiirilistele seisukohtadele vastavalt ajakirjanike ja sportlaste/treenerite seas läbi viidud kvalitatiivsetele intervjuudele, milles uurisin peamiselt loo valmimise protsessi ning omavahelist suhtlust mõjutavaid tegureid.

Kommunikatsioon on alati kahepoolne protsess. Suhtluses ajakirjaniku ja allika vahel on suhtluse algatajaks enamasti ajakirjanik. Selles töös on sõna “allikas” all mõeldud enamasti sportlast või treenerit või mõlemat koos.

Avalikkuse jaoks oleks töö väärtus suurim siis, kui ajakirjanikud ja sportlased/treenerid parandaksid töö tulemuste põhjal oma kommunikatsiooni, mis viiks parema kvaliteedini meediamaastikul. Bakalaureusetöös käsitletavat kommunikatsiooniprotsessi ja tulemusi võiksid huvi pakkuda vastavatele ajakirjanikele, et saada rohkem aimu, mida arvavad oma tööst kolleegid, kel on vastavalt teistsugused kogemused ja ehk ka taktikad. Lisaks on kindlasti hea saada aimu, mida arvavad reporterite tööst nende lugude seisukohast tähtsaimad inimesed ehk sportlased ja treenerid. Vastavalt tulemustele saaksid nad oma töös teha vajadusel ka korrekture. Sportlased/treenerid saaksid enam teada ajakirjanike tööst ja mõistaksid nende võtteid ja tegemisi ideaalis enam.

Teadmine, kasu ja olulisus ongi kõige suurem asjaosalistele pooltele, mis võiks parimal juhul anda mõlemale rohkem aimu teise poole tegemistest ja idee, kuidas omavahelist suhtlust parandada või tugevdada.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Phil Andrews toob oma raamatus „Sports Journalism: A Practical Introduction” välja, et spordiajakirjandus on kahepoolne protsess. Tema sõnul vajab ajakirjandus lugude kirjutamiseks ja leheruumi täitmiseks spordiorganisatsioone ja sealseid allikaid, samal ajal kui nemad vajavad ajakirjandust, et teha endile reklaami. Parim tähelepanu on tasuta ja ajakirjandusel on põhjendatud huvi seda pakkuda. (Andrews, 2014)

Suhtlussituatsioon

Herbert Gans (1979) on võrrelnud ajakirjanike ja allikate vahelist suhtlust tantsimisega. Kuigi tango tantsimiseks on vaja kahte, võivad seda juhtida mõlemad pooled, nii ajakirjanik kui ka allikas. Gansi järgi teevad seda sagedamini allikad. (Gans, 1979:116). „Ajakirjaniku ja allika vaheline suhe on nagu puksiirlaev sõjas: kui allikad üritavad uudiseid 'juhtida', pannes enda peale parima valguse, siis ajakirjanikud 'juhivad' samaaegselt allikaid, eesmärgiga välja kiskuda info, mis neid huvitab.“ (Gans, 1979:117).

Pavliku (2014) järgi võib öelda, et fundamentaalselt võttes toetub ajakirjanike uudiste kajastamine kahele peamisele talale: suhetele allikatega ja suhetele auditooriumiga. Tähtsaimateks peab ta neid peamiselt kolmel põhjusel. Esiteks, ilma usaldusväärsete allikateta ei saaks ajakirjanik loo valmimiseks kokku vajalikke fakte. Teiseks, kui poleks auditooriumit, poleks loo kajastamisel mingit mõtet. Ja kolmandaks ning ühtlasi ka kõige olulisemaks teguriks on terviklike suhete säilitamine ajakirjanike, allikate ja auditooriumi vahel. See on omakorda ajakirjanduse usaldusvääruse ja usutavuse hoidmise aluseks. Kui nendes suhetes midagi valesti läheb, ei kannata tõenäoliselt ainult ühe ajakirjaniku, vaid kogu uudiste organisatsiooni või koguni institutsiooni usaldusväärsus. (Pavlik, 2014)

Ajakirjanikud näevad inimesi peamiselt kui potentsiaalseid allikaid. Allikad omakorda määratlevad end inimestena, kellel on võimalus pakkuda informatsiooni, mis ka nende huve teenib. Lisaks saavad nad pressi kaudu publitseerida oma ideid või - mõningatel juhtudel - saada lihtsalt oma nimi ja nägu uudistesse. Kui allikatel on alati võimalus olla või teha end meediale avatuks, siis lõpuks on ajakirjanik ikkagi see, kes otsustab, kas ta on selleks sobilik. (Gans, 1979:117)

Smudde (2004) ütleb, et intervjuude põhialused on lihtsad ning toob oma artiklis „The Five

P's for Media Interviews: Fundamentals for Newbies, Veterans and Everyone in Between“ välja viis põhilist punkti. Nendeks on ettevalmistus, perspektiiv, kohalolek, kannatlikkus ja püsivus. Autor annab soovitusi intervjueeritavatele ja rõhutab, et küsitletavana peaks meeles pidama, et reporteril või tema ülemusel on alati viimane sõna öelda selle kohta, mis lõpuks avalikkuses ilmub. Perspektiivi seisukohast on oluline tõsta oma usaldusväärust ja mõelda muljele, mis ajakirjanikule ja auditooriumile jääb. Kohaloleku puhul on Smudde hinnangul märksõnadeks rääkimise viis, kehakeel ja koostöövalmidus, mis määrab otseselt ära selle, milliseid osi ja kuidas reporter hiljem oma loos kasutab. Kannatlikkuse all rõhutab autor otsekoheleid, täpseid ja läbimõeldud vastuseid ning enda põhjalikku selgestegemist. Püsivuse alla käivad aga keskendumine oma võtmesõnadele, vigadest õppimine ja eneseanalüüs. (Smudde, 2004)

Pavlik (2014) toob välja, et läbi pea kogu 20. sajandi on ajakirjanikel olnud konfliktised suhted oma allikate ja auditooriumiga. See võib tulla ka liigsest lähedusest. Reporter, kes saab allikaga liiga 'omaks', võib läbi kukkuda olukordades, mis nõuavad raskeid küsimusi. Selliseid küsimusi, millele peab saama vastused, et avalikkust täielikult informeerida. Kuigi tugev usaldus reporterite ja allikate vahel võib viia ebamugava või isegi ohtliku tõe paljastamiseni, ei taha ajakirjanikud seada ohtu enda ajakirjanduslikku iseseisvust. (Pavlik, 2014:22)

Smudde (2004) loeb intervjueeritavate seisukohast head ettevalmistust kõige aluseks ja toonitab, et allikas teab enda lugu kõige paremini ning seega peaks ta mõtlema, kuidas teha seda ka teistele tähenduslikuks ja atraktiivseks. Kui ajakirjanik helistab, soovib autor intervjueeritaval välja uurida, kes täpsemalt ühendust võtab, kelle jaoks töötab, mis looga tegeleb, mis vaatenurga plaanib võtta, mis teemasid katta, kellega ta veel on rääkinud, kui palju teab küsitletava tegemistest ja organisatsioonist, kus ja millal intervjuu võiks toimuda, kaua see võiks aega võtta ja mis on tähtaeg – ajakirjaniku jaoks. Seejärel soovib Smudde võtta aega ettevalmistamiseks ning rääkida ausalt, pigem lühidalt ja konkreetsetl, rõhutades võtmepunkte ning omades ka taustinfot. Lisaks soovib autor hoida pidevalt meeles auditooriumi, kelle jaoks see tegelikult kõik oluline on. (Smudde, 2004)

Wulfemeyer (1985) toob välja, et ajakirjanike poolt kasutatavad tsiteeringud peaksid olema täpsed - grammatilisi ja muid süütuid parandusi võib teha, sest neid pole mõtet lugejatele edasi anda, aga võimalikult vähe. Kui räägitus esineb palju vigu, siis võiks pigem parafraseerida, kuigi see võib inimesest jätta mulje, kes ta tegelikult ei ole. Peaasi on siiski, et

õeldu mõte jääks säiliks.

Tehnoloogia

Konvergens muudab ajakirjaniku-allika vahelisi suhteid: suur mõju on selles ka tehnoloogial. Konvergens on väga mitmetähenduslik mõiste, mida ajakirjanduses kasutatakse väga erinevate trendide kirjeldamiseks, kus on midagi ühist: erinevate meediaaspektide piiride hägustumine, mitme professionaalse oskuse ja rolli omamine. Lisaks kuuluvad mõiste alla ka ristmeedia kasutamine ja aktiivne auditoorium. (Domingo jt, 2007)

Pavlik (2014) toob välja, et enne isiklike arvutite, e-kirjade ja interneti tulekut suhtlesid ajakirjanikud oma allikatega tavaliselt kahel viisil, millest peamiseks oli näost-näku suhtlemine. Reporterid käisid otse allikate juures intervjuerimas, ka tähtsate sündmuste keskel - rääkisid tunnistajate, ametnike ja nendega, kes olid kannatanud või muidu asjaloosse kaasatud. Kui telefon 20. sajandi esimeses pooles levima hakkas, alustasid ka ajakirjanikud allikatega suhtlemiseks seda kui nii mõnegi eeliselega sidepidamisvahendit kasutama. Telefoni teel saab kätte inimesed, kes paiknevad vahemaaliliselt liiga kaugel, samuti saab kokku leppida kohtumisi või leida kiiremini uusi allikaid. Lisaks omab telefon eelist siis, kui reporteril hakkab tähtaeg peale suruma ning tal pole enam aega näost-näku kohtuda. Samas tõdeb Pavlik, et näost-näku kohtumisel on telefoni ees siiski eelised. Näiteks saab intervjuerija olla kindel, et räägib just selle inimesega, kellega ta arvab end rääkivat. Lisaks saab reaalselt kohtudes jälgida mitteverbaalseid märke, kehakeelt, et teha kindlaks, kas keegi valetab. Telefoni teel saab seda teha tooni abil. (Pavlik, 2014)

Kontaktvõrgustiku loomine pole Andrews (2014) sõnul kuigi raske, sest alati leidub inimesi, kes figureerivad hea meelega meedias ning annavad intervjuusid. Siinkohal tuleb aga tähele panna, et mitmel neist võib olla ka selge omahuvi, mistõttu tuleb olla teadlik manipuleerimisohust. Andrews toob allikate valiku puhul veel välja, et kui informatsioon saada anonüümselt, ei tekita see ajakirjaniku suhtes kindlasti nii suurt autoriteetsust kui see, kui allikaks valida mõni tugev tegija, kelle nime saab ka julgelt artiklis avaldada.

Ka Wulfemeyer (1985) ütleb, et enamasti on inimesed valmis rääkima ja tahavadki rääkida, oma nime näha. Samas soovivad mõned säilitada konfidentsiaalsust, mis võib aga kahjustada usaldusväärust, olla vale käik, ülepaisutatud teema või erahuvi. Anonüümsust ei tohiks kergekäeliselt anda, aga allikaid tuleb tema hinnangul vajadusel ikka kaitsta.

Innukad ja agarad allikad figureerivad uudistes regulaarselt. Neil pole tingimata meediat ellujäämiseks vaja, kuid nad naudivad hüvesid, mis sellega kaasnevad, näiteks prestiiži tõusu. Püsivalt tõrksaid allikaid on vähe, kuigi paljud poliitikud või ametnikud, kes muidu hea meelega meedias esinevad, tõmbuvad tagasi, kui meedia neile või nende tegemistele haiget teeb. (Gans, 1979:118)

Lisaks telefoni teel kontakti loomisele või näost näkku kohtumisele kasutavad ajakirjanikud ka muid võimalusi, kuidas informatsiooni hankida. Nii näiteks toob Pavlik (2014) välja, et „uuringud on näidanud, et reporterid kasutavad üha enam e-kirju, veebilehti ja muid *online*-allikaid, et saada informatsiooni. Arvutipõhine suhtlus on muutunud üha populaarsemaks.“ Ta lisab, et kuigi tippajakirjanikud eelistavad ikka näost näkku suhtlust, on fakt see, et mitmetel juhtudel on allikad kättesaamatud ning reporterid proovivad nendeni jõua läbi mitme kanali. Üheks variandiks ongi siinkohal e-kiri, mis võimaldab kergelt saada ka lisainformatsiooni või kontrollida fakte.

Pavlik (2014) tõdeb, et kuigi e-kirjade kaudu ei saa jälgida kehakeelt, on neil teised eelised. Näiteks on *online* eriti kasulik väiksemates ning vähemate võimalustega asutustes. Nii saavad sealsed ajakirjanikud suurendada oluliselt enda allikate võrgustikku ja kasutada lisaks inimestele ka teisi *online*-allikaid, näiteks erinevaid liste, gruppe ja veebilehti. E-kirja abil saab kätte tähtsad inimesed, kellega kohtumiseks ei klapi ajagraafikud või kelle vahel on pikk distant. Pavlik toob välja, et e-kirjad on praktilised ka siis, kui tehakse faktipõhiseid lugusid. Varasemalt tegid reporterid tihti esmalt näost näkku kohtumise ning hiljem kontrollisid fakte telefoni teel. Samas võtab telefoni-vestlus aega ning allikas ei näe, mida on reporter kirjutanud. Kui allikale helistab kiirustav ajakirjanik, võib tal olla keeruline viga korrigeerida. E-kirja teel näeb intervjuueeritav aga täpselt, mis reporter kirja on pannud ning saab vea avastamisel sellele ka kirjalikult vastata. (Pavlik, 2014)

Andrewsi järgi räägivad allikad kas *on the record* [ametlikult ja kasutamiseks mõeldud info] või *off the record*. *Off the record* informatsiooni antaksegi enamasti tausta- või lisainfona ning allikal peab olema kindel teadmine ja usaldus, et see ei ilmu tema tahte vastaselt ajakirjaniku kirjutatavas loos. Taolised anonüümsust tagama pidavad kõnelused võivad suhtluse teha keerulisemaks. *Off the record* on mõeldud kuulmiseks ja teadmiseks ainult sellele ajakirjanikule, kellele see konkreetselt usaldatud on. (Andrews, 2014)

Reporterid peavad olema hoolikad, millal ja kellele nad enda artikli osi näitavad. Kui tegemist on kriitilise ja uuriva looga, võib allikas tungivalt nõuda selle mitteavaldamist või võtta ette meetmed, et selle avaldamine peatada. Lisaks on võimalik, et allikas avaldab materjali alternatiivses kanalis ja ajakirjanikule vastandudes. Ja seda isegi enne, kui ajakirjaniku enda esialgne lugu on avaldatud. (Pavlik, 2014)

Tehnoloogia kiire muutumise ja arenemise tõttu tõstatas Fahmy (2008) oma artiklis „How Online Journalists Rank Importance of News Skills“ küsimuse, kas seoses ajaga on muutunud ka ootused ajakirjanike oskustele. Uurimuse ja küsitluste tulemuste põhjal toob autor välja, et ajakirjanike puhul väärtustatakse siiski jätkuvalt tugevaid baastadmisi meedia toimimisest ja lugude tegemisest ning rõhutas samas digitaalse meedia ja veebikodeerimise oskusi. „Seega, samal ajal kui ajakirjandustudengid võiksid jätkata õppimist konvergentsi kohta, et olla tuttavad multiplatvormsete kajastamistrendidega ja selle arenguga, peaksid nad siiski keskenduma ka suurepärastele traditsioonilise meedia oskustele“. (Fahmy, 2008)

Oskused õppida, raporteerida, toimetada, jutustada, uurida, kirjutada, tiimitööd teha ja intervjuuerida on jätkuvalt hinnatud. Fahmy uuringu tulemused näitasid samuti, et väärtuslikud on ka lisaoskused ehk fotode tegemine ja pilditöötlus. (Fahmy, 2008)

Suhtluse mõjutegurid

Vaadates allikate perspektiivist, siis tundub, et nende edu ajakirjanike juures on raamistatud neljast punktist: stiimul, võim, võimalus pakkuda sobivat informatsiooni ning geograafiline ja sotsiaalne lähedus. Otsustav neist neljast on võimalus pakkuda sobivat informatsiooni, kuid kolm ülejäänut on seda punkti suurendavad või võimendavad. (Gans, 1979:117)

Andrews (2014) toob välja, et ajakirjanikud peavad olema valmis kirjutama kõigest, sõltumata sellest, kas neil on selle teema kohta varasem teadmine või mitte. Paljud spordiajakirjanikud töötavad tema hinnangul spordiajakirjanikena just seetõttu, et neil on endal selle vastu pikemaajalisem huvi olnud ja tihti on reporteritel ka mingi südamelähedane spordiaala, milles nad omavad suuremaid teadmisi.

M. Hardin (2007) toob oma artiklis „Newsroom ethics and sports journalists“ välja, et spordiajakirjanikud peavad meeles pidama, et nad on osake suuremast elukutsest - viis, kuidas nad oma tööd teevad, mõjutab kõiki, kes uudisruumis töötavad. Ajakirjanduse usaldusväärsus on ülesehitatav või murendatav kõigi panusest selles süsteemis, vahet pole, mis ala nad

katavad. Kuna spordiajakirjanikud pole tihti kannustatud just nendest väärtustest ja eesmärkidest, mis ajakirjanduses üldiselt on levinud, siis pole ka üllatus, et küsitluste järgi ei mõtle nad tihti, et peaksid kinni pidama ajakirjanduse eetilistest normidest. See tuleb välja näiteks suhetes, kus võetakse vastu kingitusi ja tasuta pileteid või kui kajastatakse kohalike sporditiimide tegemisi, kelle fännid ka ise ollakse. Samal ajal ütlevad spordiajakirjanikud ja toimetajad ise, et nad tahavad kinni pidada samadest eetikakoodidest, millest nende ametivennad üldistes uudistes. Selline olukord võib olla üheks põhjuseks, miks spordiajakirjandus on kannatanud uudisruumis nii-öelda märguajakasti reputatsiooni all. Linna peamise või ka väikseima liiga pesapalli kajastamist ei saa võrrelda hariduse või poliitika kajastamisega. Tähtajad, tugev toetumine allikatele ja allikate kättesaadavus on erinevad. Samuti pole tavaajakirjanikel taolist survet, millega peavad rinda pistma spordiajakirjanikud. Näiteks tasuta piletid suurtele spordisündmustele, kutsed sportlaste auhindamistele jne. Tihti ootavad ka meediatarbijad spordiaajakirjanikelt, et kajastataks näiteks ainult positiivsed uudised oma kodumeeskonna kohta. Ajakirjanikke, kes teevad ka uurivaid lugusid, ei võeta tihti fännide poolt hästi vastu. (Hardin, 2007)

Wulfmeyer (1985) on öelnud, et spordiajakirjanikud peaksid olema sama eetilised kui teised ajakirjanikud. Autor viitab, et paljusid spordiajakirjanikke peetakse kas ebaeetilisteks või laiskadeks, tulenevalt ka nii-öelda tasuta piletite ja kingituste vastuvõtmisest - sinna alla kuuluvad ka söök, transport, riided, tasuta kõned jne. Ühest küljest võib see olla ka positiivne, kui näiteks reporteri organisatsioon ei jõua ajakirjaniku kulusid maksta ja muidu jääks üritusel käimata. Lisaks võib see uudiste saamise protsessi kiirendada, kui reporter lastakse näiteks järjekorras ette või antakse talle siseinfot. Positiivsed on ka psühholoogilised muutused, kuna kui pakutakse tasuta asju, siis võib see autori hinnangul näidata, et ajakirjanikku peetakse tähtsaks ning tema prestiiž ja enesehinnang võivad seeläbi tõusta. Teisest küljest jääb aga reporterile võlatunne. Tasuta lõunaid pole olemas, ikka tahetakse midagi ka vastu saada. Hiljem on aga raske kindel olla, kas ajakirjanik jäi enda lugudes objektiivseks. Wulfmeyer soovib „maksta ise enda eest“, et jääda totaalselt ausaks ja objektiivseks. Lisaks soovib ta vältida huvide konflikti ehk kirjutada millestki, mille fänn ise ollakse. Autor toonitab samuti, et kuigi vahel tekib tulusaid võimalusi lisa- ja kaastöödeks põhitööst eraldi ja kuigi see võib reporterit arendada, võib see samas ka vähendada ajakirjaniku tõsiseltvõetavust ning tekitada küsimusi lojaalsuses. Samuti peaks reporter selekteerima, kust ta saab informatsiooni, et jääda ikkagi objektiivseks. (Wulfmeyer, 1985)

Kitsaskohad ja lahendused

Mari-Liis Huvato (2007) tõi oma bakalaureusetöös välja, et „Siin peitub ka omamoodi vastuolu: ühelt poolt piirab uudisteajakirjanikku pidev ajalise ressursi nappus, teisalt lasevad ajakirjanikud allikatel aga pahatihti ülemäära palju rääkida, kaotades sellega aega, ent ei tegele intervjuud tehes aktiivse kuulamisega.“

Kuigi pressiesindajate tõttu võib sportlase kättesaamine osutada ajakulukamaks, toob Andrews (2014) välja, et selle vältimiseks on sportlasega hea kontakt luua siis, kui ta oma karjääri alles alustab ega pole veel nii tuntud. Varane positiivne kokkupuude on hilisema hea suhte tagatiseks.

1980ndal aastal viis Tillinghast (1982) Ameerikas läbi uuringu, mille käigus kogus ta nelja nädala jooksul kokku uudised ajalehtedest San Jose Mercury ja San Jose News. Seejärel lasi ta neid hinnata nii toimetajatel, reporteritel kui ka lugedes figureerinud allikatel. Tulemustest selgus, et ligi 50% artiklitest (270st) sisaldasid allikate meelest vigu. Reporterid ei nõustunud taoliste allikate seisukohtadega aga ligi 80% protsendil juhtudest. (Tillinghast, 1982:17)

Uuringute järgi pole allikad, reporterid ega toimetajad üksmeelsed selles osas, mis võib kõige tõenäolisemalt vigu tekitada: on see siis reporterite kiirustamine, hooletus, ajanappus või reporteri ja allika vahelised arusaamatused. Allikad lugesid ajakirjanike ruttamist tõenäolisemaks vigade tekitajaks kui hooletust, huvipuudust või puudulikku ettevalmistust. (Tillinghast, 1982:17). Toimetajad pidasid tõenäolisemaks aga reporterite-allikate vahelisi arusaamatusi. Lisaks toodi vigade põhjustajatena välja vähene aeg (tausta)informatsiooni kogumiseks, vähene aeg loo valmis kirjutamiseks, toimetajate liigne lugude kärpimine, ebapiisav leheruum, toimetajate liigne sõnastuse muutmine, vasturääkiv informatsioon teistelt allikatel, reporterite hooletus, kajastatavate ürituste keerukus, ebatäpne allikate parafraaseerimine, reporterite segadus teemast arusaamisega ja millist lugu neilt oodatakse, ajakirjanike vähene huvitatus ja vähene eelnev ametialane koolitus või ettevalmistatus. (Tillinghast, 1982:21)

Wulfemeyer (1985) toob välja, et eetilise poole pealt ei peaks spordimeedia kajastama detaile seoses narkootikumide, alkoholi, seksi, äri ja pereprobleemidega sporditähtede seas, eesmärgiga suurendada kasumit või toetuda lugejate ebatavalistele huvidele kurioosumite suhtes. See ei tähenda, et privaatset elu ei peaks üldse kajastama, kuid seda ainult juhul, mil

see omab mõju ka avalikkusele. Ajakirjanikud peaksid olema ettevaatlikud ning mitte laskma end mõjutada oma vaadetest, käitumisest, väärtustest, huvidest, meeldimistest ja mittemeeldimistest. Kuigi täielik objektiivsus on tõenäoliselt võimatu, peaks endast siiski parima andma. Muidugi on spordiajakirjanikel tihti enda meelisala, mida nad paremini tunnevad ja tänu millele oskavad seda ka paremini kajastada. Samas tekib oht, et reporter kajastab vastavat ala liiga palju, kasutab oma võimu sõprade aitamiseks ja vaenlaste haavamiseks. Kokkuvõtlikult toob autor välja, et meediaorganisatsiooni usaldusväärsus langeb, kui on teada, et ajakirjanik on isiklikult mõne looga seotud. (Wulfemeyer, 1985)

1.1 Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada ja uurida spordiajakirjanike ja sportlaste/treenerite vahelist suhtlust. Vaatluse all on kommunikatsiooniprotsess, seda mõjutavad tegurid ja suhtluses esinevad võimalikud kitsaskohad ning nende lahendused. Lähtuvalt eesmärgist on töö aluseks järgnevad uurimisküsimused:

1. Milline näeb välja suhtlussituatsioon ja laiemalt kommunikatsioon ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahel?

Küsimuse eesmärk on teada saada, milline on suhtlusprotsess spordiajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahel alates ühenduse võtmisest ja lõpetades artikli avaldamisele järgneva võimaliku tagasisidega.

2. Millised tegurid mõjutavad ajakirjaniku ja sportlase/treeneri suhtlust?

Uurimisküsimusega soovin teada saada, millised tegurid mõjutavad ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelist kommunikatsiooni. Keskseteks punktideks on siinkohal vastaspoole lähedus, objektiivsus, toimetulek emotsioonidega ja usalduslik suhe. Abistavateks punktideks kvalifitseeruvad veel ka keskkond, rahvus, emakeel, sugu, spordiala jne.

3. Millised tegurid mõjutavad ajakirjanikke ja sportlasi/treenereid pärast artikli ilmumist?

Selle küsimuse eesmärk on analüüsida mõjutajaid peale artikli ilmumist, peamiselt tagasisidet.

4. Millised on ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelise suhtluse kitsaskohad ja kuidas saaks neid lahendada?

Selle küsimusega võtan vaatluse alla suhtluses esinevad võimalikud kitsaskohad ja probleemid, mida intervjueritavad välja toovad. Küsimuse eesmärk on saada teada, miks vastav situatsioon võis tekkida ja kuidas saaks seda lahendada või tulevikus vältida.

1.2 Meetod

Bakalaureusetöö moodustab empiiriline ja teaduslik materjal, kusjuures esimene osa koosneb kaheksa Eesti spordiajakirjaniku ja kaheksa Eesti sportlase/treeneriga tehtud semistruktureeritud intervjuust. Vastava formaadi valituks osutumisele aitasid kaasa võimalused, mida taoline küsitlus pakub.

Ühest küljest saab semistruktureeritud intervjuu puhul kasutada varem koostatud intervjuukava ning teisest küljest saab intervjuu läbiviimisel muuta vajadusel küsimuste järjekorda ning küsida täpsustavaid küsimusi. (Lepik jt, 2014)

Tänu semistruktureeritusele sain seega vastavalt intervjuueeritava eripäradele muuta ka küsimuste järjekorda ja sõnastust põhipunktidesse olulisi muudatusi tegemata. Tõlgendamiseks kasutasin kvalitatiivse sisuanalüüsi tehnikat.

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda teksti võtmesõnadele ja tõenäolise vastuvõtu kontekstist olulistele tähendustele, lisaks lubab see võtta arvesse ridade vahele peidetut ehk mõtestada teksti autori vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning tõlgendamisvõimalusi.“ (Kalmus jt, 2015)

Intervjuud viisin läbi küsitletavatele sobivates kohtades, peamiselt nende töökohtades ehk ajakirjanike puhul väljaannete toimetustes, sportlaste/treenerite puhul kontorites või vaiksemates kohvikutes.

Taolise meetodi nõrkuseks on valimi suurus: see ei saa olla liiga mahukas, kuna nõuab hulgaliselt ajalist ressursi. Siiski usun, et antud juhul olid tulemused adekvaatsed, kuna Eesti spordiringkond on väike ning kaheksa intervjuueeritavat spordiajakirjanikku moodustavad sellest juba üsna märkimisväärse osa. Ka sportlaste ja treenerite puhul võib öelda, et nad esindavad üldist spordimaastikku hästi: valisin intervjuueeritavateks erinevatelt spordialadelt võimalikult suure meediakogemusega inimesed.

Kvalitatiivsete intervjuude puhul valitseb ka oht, et intervjuueerija ei suuda igas olukorras jääda neutraalseks ning hakkab oma küsimustega vastuseid suunama. Usun siiski, et suutsin antud juhtudel olla piisavalt objektiivne. Lisaks võib mureks olla, et vastaja ei võta endale piisavalt mõtlemisaega ning räägib seda, mis esimesena pähe tuleb. Piiranguid seab ka spordivaldkond: allikate ja ajakirjanike hulk on üsna väike ning nad võivad olla lähedalt seotud (sõbrad, korduvallikad), mis tervikuna võib välistada teatud situatsioonid, näiteks konfliktid. Antud töö jaoks läbiviidud intervjuude puhul olin kriitilistest aspektidest teadlik ning arvan, et hoolimata neist ohtudest oli vastav meetod parim, et jõuda mind huvitavate usaldusväärsete tulemusteni.

1.3 Valim

Bakalaureusetöö valimi moodustavad Eesti trükimeedia spordiajakirjanikud ning sportlased ja treenerid. Käesoleva töö tarvis intervjueerisin kokku kaheksat Eesti spordiajakirjanikku ja kaheksat sportlast/treenerit.

Ajakirjanikud valisin neljast Eesti suurimast ajalehest/portaalist spordirubriigi alt. Erinevad portaalid peaksid intervjuerimises peegeldama ka pisut erinevaid lähenemisnurki, toetudes ajakirjanikele ja nende toimetuste iseloomujoontele. Kuna kõik sporditoimetused on üsna tillukesed, siis valisin intervjueeritavateks igast toimetusest kaks liiget, kellest üks oli toimetuse juhataja või vastutav toimetaja. Vastava käitumise tingis eeldus, et sellisel juhul on inimesel suurema tõenäosusega palju erinäolisi kogemusi spordiajakirjanduses töötamisest. Ülejäänud intervjueeritavad valisin juhuslikult.

Tabel 1. Intervjueeritud ajakirjanikud

	Nimi	Väljaanne	Amet
1	Peep Pahv	Postimees	Juhataja
2	Mariel Gregor	Postimees	Reporter
3	Andres Vaher	Eesti Päevaleht	Juhataja
4	Jaan Martinson	Eesti Päevaleht	Reporter
5	Ott Järvela	Õhtuleht	Juhataja
6	Deivil Tserp	Õhtuleht	Reporter
7	Maarja Värv	Err.ee	Spordiuudiste vastutav toimetaja
8	Siim Boikov	Err.ee	Toimetaja

Sportlaste ja treenerite valikul lähtusin sellest, et moodustuksid nii-öelda paarid ehk sportlane ja treener tegutseksid ühel spordialal. Kokku on töös käsitletud nelja sportlase-treeneri paari, kes on valitud võimalikult erinevatelt spordialadelt ja on võimalikult suure meediakogemusega, seda nii positiivsete kui ka negatiivsete kogemuste mõttes. Spordialade valikul lähtusin nende populaarsusest ja sellest, et kaks neist oleksid meeskonnaalad ning kaks pigem individuaalsed. Kuna mitmed intervjueeritavad omavad mitut ametit või on nüüdseks tippspordist loobunud, siis selguse huvides märkisin nad tabelisse siiski ametinimega, millest

lähtuvalt neid töös on käsitletud.

Tabel 2. Intervjueeritud sportlased/treenerid

	Nimi	Spordiala	Amet
1	Mati Alaver	Suusatamine	Treener
2	Jaak Mae	Suusatamine	Sportlane/treener
3	Harry Lemberg	Kergejõustik	Treener
4	Erki Nool	Kergejõustik	Sportlane
5	Gert Kullamäe	Korvpall	Treener/sportlane
6	Janar Talts	Korvpall	Sportlane
7	Indrek Koser	Jalgpall	Treener
8	Kristjan Tiirik	Jalgpall	Sportlane/treener

2. Tulemused

Tulemuste peatükk on jaotatud alapeatükkideks, milleks on kommunikatsiooniprotsess, suhtlust mõjutavad tegurid, tagasiside ning kitsaskohad ja lahendused. Vastavate osade alla on koondatud ka täpsemad lisapeatükid, mis punkte spetsiifilisemalt käsitlevad.

2.1 Kommunikatsiooniprotsess

Kommunikatsiooniprotsessi peatükis on täpsemalt lahtiseletatud ajakirjanike loo saamise ajendiks oleva idee leidmise protsess, loo kirjutamise ja allikate valiku kriteeriumid ning ühenduse võtmine. Viimase puhul on käsitletud erinevaid suhtluskanaleid ning nende plusse ja miinuseid.

2.1.1 Idee leidmine

Iga artikli kirjutamine algab ideest. Intervjuudest ajakirjanikega tuli välja, et lugude kirjutamise ajendeid on mitmeid ja ideed loo saamiseks võivad sündida erinevatel viisidel. Igal ajakirjanikul on sageli ka meelisteemad, millest nad parema meelega kirjutavad või missuguseid võistlusi kajastavad.

Üheks lihtsamaks ja nii-öelda alatiseks loosaamise kohaks on erinevad võistlused, mis on spordiajakirjanduses ka baassündmus, millest kirjutada ja mida kajastada. Teiseks saab välja tuua erinevad skandaalid, näiteks dopingu või rahastamisega seotud teemad, mis on samuti nii-öelda kohustuslik spordiajakirjanduse osa – ajakirjanduse roll on olla ühiskonna valvekoer. See tähendab, et ajakirjanduse roll on jälgida ja tuua välja kas varjatud või avalikud sotsiaalsed probleemid ning pakkuda neile lahendusi. See on mõeldud ka lugejate õhutamiseks, et need mõtleksid ja võtaksid olukorra muutmiseks ette erinevaid samme. (Eisenman,1996)

Kolmandaks on teemad, mis tunduvad ajakirjanikule/toimetajale piisavalt uudisväärtuslikud ja põnevad, et need ka oma lugejateni tuua. Need võivad olla nii pehmemad teemad – erinevad reportaažid või persoonilood – kui ka kriitilised arvamused, kommentaarid jne.

“Idee tuleb enamasti noh, võib tulla suvalisel hetkel ja täitsa lambist, ja idee see algne kuju ei

pruugi olla üldse see õige. See nagu aja jooksul kujuneb, toimetuse sees arutame asja, peame nõu, käime idee välja, siis seda nagunii vormitakse. Ja kui on esialgse vormi saanud, siis on allikatega suhtlemine ja siis nende jutu põhjal selgub see, milline see lugu lõpuks on. Aga idee ise võib sündida suvalisel hetkel suvalisest asjast, mingist täiesti juhuslikust asjast.”
(Järvela, Õhtuleht)

Seega mõjutavad loo esialgset ideed veel paljud inimesed ja nii võib ka fookus teinekord totaalselt muutuda. Kuigi mõni mõte või idee, mis lõpuks looks vormub, võib tulla vahel ootamatul ja suvalisel hetkel, siis nähakse nende saamiseks sageli ka tunduvalt rohkem vaeva. Näiteks tõi Jaan Martinson välja, et ta vaatab igal hommikul läbi paljud väljaanded ja välismaa spetsiaalteemalehed. Sealt paneb ta enda sõnul kõrvale erinevaid kilde ning hakkab otsima võimalusi, kuidas mõnd välismaist uudist saaks Eestiga siduda.

Paljud pikemate ja süvitsi minevate lugude ideed sünnivad mitme ajakirjaniku sõnul ka täiesti väljaspool tööaega peetavatest vestlustest. Seega on oluline hoida oma allikatega häid suhteid ka muul ajal, mil eravestlustest võib välja kooruda midagi ajakirjanikule huvipakkuvat.

Sõltuvalt väljaandest ja portaalist erinevad ka ajakirjanike töötaktikad. Võrreldes teiste portaalidega keskendub ERRi spordiportaal pigem pressiteadetest tulenevatele uudistele ning vahendab teiste kanalite tehtut, seetõttu on seal otseste allikatega kokkupuuteid vähem.

„Mis puudutab otsesuhtlust inimestega, siis ma online vahetuste ajal suhteliselt harva helistan mingil teemal mingile tegelasele, kes siis täpsustab mingit teemat või nii.“ (Boikov, ERR)

Ajakirjanikud tõid veel välja, et kuigi idee, mis sünnib, võib neile endale tunduda põnev ja tore teha, siis eelkõige peab arvestama ikkagi lugejate huvi ja leheruumiga, kus esmalt tuleb kajastada tähtsamad teemad, näiteks võistlused. Nii tehakse mõnikord pikemat reportaaži või mitme allikaga intervjuusid, mis ei pruugi olla nii päevakajalised, vaid pigem süvitsiminevad, isegi mitu kuud või koguni terve aasta vältel. Sõltuvalt sellest, millal tekib vaba hetk, et taolise looga tegeleda.

Kuigi suhtlust algatab üldjuhul ajakirjanik, kellel on loo seisukohast vaja teatud informatsioon kätte saada, esineb ka vastupidiseid näiteid. Ajakirjanike hinnangul on see tihedasti seotud ka allikatevõrguga: üldiselt, mida rohkem kommunikeerutakse ja mida tihedamad suhted allika ja ajakirjaniku vahel valitsevad, mida usalduslikum on suhe, seda rohkem pakutakse vihjeid ka allikate enda poolt. Mõnel juhul ongi seal taga puhas omahuvi, kuid vahel antakse ka avalikkuse seisukohast olulist informatsiooni. Jaan Martinson tõi välja, et sagedamini tulevad vihjed tavainimestelt, kes helistavad ning annavad teada, kus mingi jama toimub. Martinson lisas ka, et vahel öeldakse ka lihtsalt, et nende meelest kirjutab ta teatud teemadest hästi ning allikad pakuvad talle siis just ideid nendest valdkondadest. ERRi spordiportaalis, mis keskendub rohkem pressiteadetest uudiste tegemisele, see väga sagedane aga pole. Maarja Väarvi sõnul tulevad neile vihjed pigem nii-öelda kõrvalt, keegi tavaliselt päris otse ei helista.

Sportlaste ja treeneritega tehtud intervjuudest tuli välja, et üldiselt nad ise reporteritele teemasid ei paku. Seda tuleb ette vaid juhul, kui tegemist on kas väga usaldusväärse reporteriga või tõesti kajastamist väärt looga.

Võib öelda, et idee leidmist ning edasist loo valmimist mõjutavad paljud tegurid, kuid ajakirjanikel on enamasti kirjutamise ajendiks siiski võistlused jms sündmused. Informatsiooni hankimiseks ja ideede kogumiseks on oluline tihe suhtlus allikatega, mis tagab usalduslikkuse ning vihjed uuteks lugudeks.

2.1.2 Loo kirjutamise ja allikate valikute kriteeriumid

Põhjuseid ja kriteeriume, miks just ühest või teisest inimesest või sündmusest kirjutatakse, on mitmeid, alustades allika kättesaadavuse ja lähedusega ning lõpetades sõnaosavusega. Lisaks lasub ajakirjanikel ülesanne leida oma loo seisukohast parimad allikad, kes omavad vastavat vajaminevat informatsiooni ja kompetentsi ning kes oleksid seda nõus ka jagama. Eelkõige seisab ajakirjandus aga oma lugejate huvide eest, olles seega ka samal ajal ühiskonnas, antud juhul spordimaastikul, järelevalvaja rollis. See nõuab omakorda ka kindlat kontrolli ja kriitilist mõtlemist, et keda oma lugudesse lasta ning mida kajastada: et see oleks lugeja seisukohast adekvaatne, soovitud ja vajalik, täidaks ootused ajakirjandusele ning vahendaks tõest informatsiooni. Siit koorub välja ka üks ajakirjanduse suur omadus: sel on väga palju mõjuvõimu, sest suures osas on ajakirjanike ja toimetajate teha see, mis jõuab avalikkuseni

ning kujundab seega ka suurel määral avalikku arvamust. Eesti Päevalehe ajakirjanik Andres Vaher nentis, et meedia käes ongi päris valus vits ja võim ning võimalik on inimestele haiget teha küll – seega peab alati kaaluma, kas ja kuidas millestki kirjutada.

Niisiis omavad ajakirjanikud vahel ehk suurematki mõju spordis toimuva üle, kui nad ehk aduda jõuavad. Sõltub ju mitmete alaliitude ja sportlaste rahastamine, just eriti sponsorite leidmise punktist, paljuski sellest, kui palju atleete teatakse või kui lootustandvaks nad ajakirjanduse poolt on tituleeritud.

„On ka teisi näiteid, on küll ja küll selliseid sportlasi või eelkõige väiksemaid spordialasid, kes hirmsasti soovivad meediasse pääseda, aga ütleme nii, et kuigi internet ei saa kunagi täis, me peame alati lähtuma oma kajastustes mingitest kriteeriumitest, ega me ei taha kellegi vaenlased olla. Aga kõiki ei saa oma tuppa sisse lubada, esiteks ei jõua ja teiseks pole väga õiglane, üritame teha oma valikuid nii parimas usus, et see on lugejale huvitav - see on meie kõige esimene kriteerium, et lugejatele see korda läheks, et see teda kõnetaks.“ (Vaher, EPL)

Niisiis peab reporter lisaks kõigele muule suutma eristada ka kajastamist väärt informatsiooni vastavalt kriteeriumitele, et avalikkuseni jõuaks oluline ning vajalik teadmine mingist valdkonnast, mis ei lähtuks lihtsalt kellegi erahuvist. Näiteks tõi Peep Pahv välja, et kui inimene tuleb ennast ise nii-öelda pakkuma, siis pole see tema meelest tõsiseltvõetav – kui tegemist on kajastamist väärt sündmusega, teab ajakirjanik sellest tõenäoliselt juba niigi. Tavaliselt tehakse sportlasest lugu siis, kui ta on kas midagi saavutanud või mingi jamaga hakkama saanud. Tundmatust inimesest ei hakka Pahvi sõnul keegi lugu tegema, kui tal just mingit huvitavat tausta pole.

Kuna Eesti spordiringkond on väike, pole paljudel juhtudel allikatel võimalik anonüümseks jääda, sest teatud informatsiooni omavad vaid vähesed inimesed ning selle lekkimisel pole sageli kuigi keeruline kindlaks teha, kelle käest see tulla võis. See, millist allikat oma töös või konkreetses loos kasutada, sõltub üldiselt ajakirjaniku enda valikutest.

„No ahustaks sellest, et kõigepealt allikaid on olemas laias laastus kahte nii-öelda liiki,

otsesed allikad ehk et sportlased, treenerid, need, keda sa intervjuuerid. Siis on seal väiksem hulk kaudseid allikaid, inimesed, kes jäävad telgi taha kuidagi ajakirjanduses vahel, nii-öelda nimetuna näidatakse siis ajakirjanduses, seadusest tulenevalt.“ (Vaher, EPL)

Allikate valik on loo õnnestumise seisukohast väga tähtis. Kuigi leidub mitmeid, kes tahaksid pildile pääseda ja meedias figureerida, tuleb ajakirjanikel siiski arvestada sellega, et loo seisukohast oleks tegemist ekspertidega. Näiteks tõi Ott Järvela välja, et kui allika valimisega on veidi mööda pandud, siis pole midagi asjalikku ka loota. Niisiis on hea loo saamise võtmeküsimusteks hea idee ja seejärel hea allikavalik.

2.1.3 Ühenduse võtmine

Kui idee on olemas ning looks sobivad allikad välja valitud, algab ühenduse võtmine. Kuigi ühenduse hoidmine ajakirjanike ja allikate vahel toimub paljudel juhtudel ka eraviisiliselt ja tööväliselt, siis enamasti võetakse ühendust siis, kui see on otseselt loo seisukohast vajalik. Kõik ajakirjanikud väitsid, et võimalusel ning pea kõikide looliikide puhul eelistavad nad allikaga kohtuda näost näkku. Eeliseid selliseks käitumiseks toodi välja mitmeid. Peamiselt on nendeks suurem isiklikkus ja keskendumine, võimalus küsida täpsustavaid lisaküsimusi ning jälgida intervjuueeritava kehakeelt. Pikemate lugude puhul on näost näkku suhtlus aga pea ainumõeldav variant.

Näost näkku kohtumiste poolt on ka sportlased ja treenerid. Toodi välja, et parem ja viisakam on realselt kohtudes vestelda, nii näeb ka inimese reaktsioone ja meelsust. Lisaks saab paremini aru, kui tegemist on iroonia või naljaga ning anda täpsustavat infot. Telefoni peeti küll mugavaks, kuid selle kaudu peetavates vestlustes võib informatsioon kaduma minna. Harry Lemberg täpsustas ka, et näost näkku kohtudes saab lihtsamini arutelu tekitada.

Ajakirjanikud tõid veel välja, et vahetu suhtlus allikaga annab võimaluse kirjeldada ka vastavat keskkonda, milles viibitakse ning seega paremini edasi anda ka valitsevat õhkkonda ja emotsioone. Lisaks on võimalus, et allikaga samas ruumis viibivad temaga seotud inimesed, kellelt saab võimaluse korral ka loosse puutuvat taustainfot. Kuna näost näkku kohtumisel saab võtta arvesse palju rohkem tegureid kui muude kanalite kaudu hangitava informatsiooni puhul, on sageli tulemuseks ka põhjalikum ning kvaliteetsem artikkel.

„Sest kui ma vestlen inimesega näost näkku, nagu meie praegu, siis me oleme teineteisele keskendunud, meil ei ole siin mingeid muid häirivaid asju, telefon on välja lülitatud ja me mõlemad teame, et me tulime siia kokku, et vestelda ja see keskendus väljendub reeglina ka vestluse kvaliteedis ja selles intervjuu mõttetiheduses.“ (Järvela, Õhtuleht)

Deivil Tserp tõi välja, et päris elus kohtudes läheb jutuajamine libedamalt ning paljudele annab juurde, kui ta inimest vestlemise ajal näeb. Samas lisas ta, et kõik sõltub ka inimesest. Näost näkku kohtumise puuduseks on selle raskendus näiteks pikkadest vahemaadest ja ajapuudusest tulenevalt.

Telefon on kiire ja mugav variant, mis ei eelda koha peale minekut ning annab sageli konkreetse ja täpse informatsiooni minimaalse ajakuluga. Samas jääb ära võimalus hankida muud infot, mida võimaldab kokkusaamine. Lisaks tõi Siim Boikov välja, et telefonivestlused võivad jääda väga formaalseks, eriti juhul, kui inimesed teineteist ei tunne. Mõni sportlane ja treener viitas, et vahel võiksid reporterid pingutada rohkem kohaletuleku nimel, mitte jääda mugavalt telefoniintervjuude juurde.

Teisteks kanaliteks, mille kaudu allikatelt informatsiooni saada, toodi välja e-kirjad, Skype ja sotsiaalmeedias suhtlemine. *„Meili teel on parem saada minu arust sellist infot, mis aitab sind teemaga edasi. Taustainfot või numbreid ja keerulisi asju, millega telefonis on raske järke hoida.“ (Boikov, ERR)*

Sotsiaalmeedia kaudu hoiavad reporterid endi sõnul ühendust peamiselt noorsportlastega, kes viibivad välismaal, kuid satuvad tihti Facebooki. Enamasti lepivad ajakirjanikud seal kokku siiski aja kas kokkusaamiseks või telefonikõneks. Harry Lemberg tõi välja, et talle meeldib küsimustele vastata ka kirjalikult.

Ajakirjanikud hangivad informatsiooni ka läbi allika sõprade või tuttavate, näiteks treeningkaaslaste kaudu. Konkreetse näitena tõi Jaan Martinson välja juhtumi, kus rattur Janek Tombakuga seoses kerkis üles dopinguskandaal ning sportlane hakkas meediat vältima. Üks väljaanne kirjutas Martinsoni sõnul seejärel artikli ilma Tombaku kommentaarita ning sai

seejärel viimaselt nii-öelda eetrikelu. „*Aga mina siis sain [Tombaku] lõpuks kätte. Ma palusin teistel ratturitel, et olge head vennad, et helistage Tombakule ja öelge, et Martinson tahab temaga rääkida sel ja sel teemal. Ja siis mingi paari tunni pärast tuli ringiga sõnum tagasi, et helista see kell. Ja miks teine eetrikelu sai, oli see, et ütles, mehed, te ei teinud piisavalt tööd selleks, et mind kätte saada. Martinson sai kätte, teie ei saanud, see on niuke asi.*“ (Martinson, EPL)

See on ka hea näide sellest, kuidas erinevaid tehnikaid ja strateegiaid ning tavapärasest ehk rohkem vaeva nõudvaid käike võib lõpuks kroonida edu, sest on allikaid, kes hindavad seda, kui vajalikeks informatoriteks peavad neid ajakirjanikud ja kui palju vaeva nad on nõus nägema, et neilt kommentaarid kätte saada.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et nii sportlased/treenerid kui ka reporterid eelistavad üldjuhul intervjuu tarbeks näost näkku kohtuda, mis laseb jälgida teineteise meelsust ja kehakeelt ning annab võimaluse pikemateks aruteludeks. Telefoni kasuks räägib mõlema poole sõnul ratsionaalsus ja kiirus, kuid seal varitseb oht ka teineteisest mööda rääkida.

2.2 Suhtlust mõjutavad tegurid

Suhtlust mõjutavate tegurite peatüki all on käsitletud sportlaste ja treenerite kättesaadavust ning nende koostöövalmidust ajakirjanikega. Lisaks on välja toodud, mida arvavad mõlemad pooled suhtlemisest nii esmakordsel kui ka korduval omavahelisel kokkupuutel. Vaatluse all on ka keskkond ning muud suhtlemist mõjutavad tegurid.

2.2.1 Kättesaadavus

Kuigi lugu ning allikad võivad olla valitud, saab loo seisukohast veel määravaks see, kas vastavat informatsiooni omavate isikutega saadakse kontakti või ei. Olulist rolli mängib siin usalduslikkus ning varasem kokkupuude – mida positiivsem see oli, seda suurem on tõenäosus, et pooled suhtlevad omavahel ka hiljem. Lisaks teadvustamine, kuidas meedia võib endale kasulik olla. Loeb ka üldine Eesti väiksus. Pea kõik intervjuueeritud ajakirjanikud tõid välja, et lähtuvalt spordivaldkonda kuuluvate inimeste üsnagi väikesest ringkonnast pole sportlaste või treeneritega ühenduse saamine üldiselt keeruline. Näiteks tõi Maarja Värvi välja, et Eestis läheb vaja ühte-kahte lüli, et kellegi numbrit saada ning ka telefonile üldiselt

vastatakse.

Ta lisas, et võrreldes välismaise spordiajakirjandusega on Eestis spordialasid kajastada üsna lihtne, kuna siin puuduvad enamasti vahendajad ja pressiesindajad, kes ajakirjaniku ja allika vahel seisaksid. Seega on reporteritel üldjuhul suurimate spordistaaride telefoninumbrid olemas ja omavaheline suhtlus päris tihe, mis tagab tihti ka selle, et sportlased helistavad ise tagasi.

Andres Vaher tõi näiteks Ragnar Klavani, kes mängib ja treenib Saksamaal, kuid hoolimata pikast vahemaast suhtleb Eesti ajakirjandusega järjepidevalt. „[...] kui viimati siin oli see loosimine, kohe ei saanud kätte, helistas ise tagasi. See on väga hea näide suhtlemisest, aga on olemas erinevaid. Ja on ka olemas sportlasi, kes ühel ajaperioodi suhtlevad ühtmoodi ja siis tuleb teine tuul või tuju, või kas just nii, aga mingil ajendil otsustavad kas rohkem või vähem suhelda, et jällegi sellist ühte mudelit või valemit ei ole olemas.“ (Vaher, EPL)

Ajakirjanikud tõid ka välja, et osadel sportlastel, kes enamasti just välismaal oma karjääri teevad, puudub lihtsalt huvi Eesti meediaga suhelda, kuna see pole nende töö- ja eraelu koha pealt oluline. Samas teadvustavad neist mitmed, et on siiski nende roll pildil ning fännide jaoks olemas olla ning räägivad ajakirjanikule professionaalselt oma tegemised ära.

Üldine suundumus on ajakirjanike hinnangul ikkagi see, et allikad mõistavad üha rohkem, et ajakirjanik ei küsi sportlaselt või treenerilt kommentaari mitte enda isiklikust huvist, vaid avalikkuse huvi tõttu. Ratsionaalseid põhjendusi tuleb muidugi ette ja nendega tuleb arvestada, näiteks kui sportlasel pole lihtsalt aega reporteriga vestelda.

Eesti spordiringkonna väiksus mängib allikate kättesaadavuse poolelt ajakirjanikele kätte veel ühe olulise plussi. Peep Pahv tõi välja, et kui sportlane kõnedele ja sõnumitele ei vasta, saab alati välja uurida, kus sportlane treenib ning siis sinna kohale minna. Isegi kui ta kommentaarist keeldub, saab Pahvi sõnul siiski kirja panna, et sportlane keeldus kommentaarist.

Suuresti tänu spordiringkonna väiksusele ning sportlaste/treenerite suuremale

teadvustamisele, miks meedias figureerimine ka neile tarvilik on, enamasti nende kättesaadavusega reporterite sõnul probleeme ei esine. Need võivad kergemini tekkida aga siis, kui allikal on ajakirjandusega mõni varasem negatiivne kokkupuude, mis on tema usaldust konkreetse reporteri või väljaande suhtes kahandanud. Näiteks tõi Janar Talts välja, et kui mõni ajakirjanik on mingi jama kokku keeranud või ajanud mingit hala, siis ta nendega vabatahtlikult suhelda ei viitsi. Ka teised sportlased/treenerid mainisid, et taoliste ajakirjanikega suhtlemist nad pigem väldivad – mõni küll suhtleb professionaalsusest, kuid kui konflikt on väga suur, on suhtlus ka täielikult katkestatud. Jaak Mae tõi välja, et arvestama peaks ka sportlase treening- ja puhkeajaga, mil inimene võibki või lausa tahab kättesaamatu olla. Üldiselt sõltubki kättesaadavus kas ajagraafikust või vahemaast või varasematest kogemustest ja kokkupuudetest meediaga. Näiteks sõnas Harry Lemberg, et „*kuna elu on nii palju muutunud, siis ega mina ajakirjanikke ei usalda*“ ning ta hoiab enda sõnul pigem meediast eemale.

Erki Nool tõi välja, et sageli on ajakirjanikud veendunud ja võtavad iseenesest mõistetavalt seda, et sportlane peabki alati kättesaadav olema ja küsimustele vastama. „*Minust on kujunenud arvamus, et ma annan õudselt palju ja meelsasti intervjuusid... Reeglina ei taha anda - selleks, et ma kuskil pikema intervjuu annaksin, peab ajakirjanik mind ikka pinnima väga pikka aega. Reeglina ma ikkagi keeldun.*“ (Nool, kergejõustik) Põhjuseks toob Nool varasema piisavalt palju figureerimise ning mõned negatiivsed kogemused.

Kättesaadavust mõjutavad peamiselt niisiis ringkonna väiksus, varasem kokkupuude ja meelsus ning teadvustamine, milline on pressis roll ja kuidas seda enda heaks ära kasutada.

2.2.2 Koostöövalmidus

Palju mõjutab loo kirjutamise seisukohast, kui palju ja mida on allikas valmis rääkima ja avaldama ja kuidas ajakirjanik seda vahendab. Koostöövalmidus sõltub väga olulisel määral sellest, kui palju allikad ajakirjanikke või lausa konkreetseid väljaandeid usaldavad. Nii ajakirjanikud kui ka sportlased/treenerid tõid välja, et usaldus tekib aja jooksul ning see sõltub professionaalsusest. Kirjutada tuleks ausalt: kui vaja, siis kiita, kui vaja, siis teha kriitikat – seda hindavad mõlemad pooled.

Selleks, et ajakirjanike ja allikate vaheline kommunikatsioon saaks korrektselt toimida, peab

nende vahel valitsema usalduslik suhe. Mõlemad pooled peavad olema kindlad, et kumbki ei tarvita teist poolt enda või kellegi teise huvides ära, vaid räägib asjadest nii, nagu need on. Ajakirjanikud tõid välja, et üks suurimaid tegureid ongi see, kui rahul on sportlane ajakirjaniku tööga, et ta annaks ka edaspidi adekvaatset ja soovitud informatsiooni. Sama on ka vastupidi.

„Kui me räägime nüüd eelkõige nendest nimeta allikatest, siis seal kõik toimubki usalduse peal, mõlemapoolselt. Et ajakirjanik peab olema kindel, et see info mis ta saab on korrektne, ühesõnaga, et ajakirjandust ei manipuleerita mingitel eesmärkidel - see teebki allika usaldusväärseks.“ (Vaher, EPL)

Jaan Martinson tõi välja, et vahel küsivad sportlased esimesi artikleid lugeda, kuid mida aeg edasi, seda suuremaks muutub ajakirjaniku usaldatavus ning hiljem ollakse juba niisamagi kindlad, et tulevased lood on õiged ja sobivad.

Ajakirjanikud tõid välja, et allikad on seda koostööaltimad, mida põnevam või meeldivam see teema neile tundub. Nii võivad sportlased/treenerid ka ise laialdasemalt kaasa mõelda ja analüüsida, anda mitmekesisemaid vastuseid. Kui intervjuueeritavad teemast ise ei vaimustu, on raskem ka kommentaari saada.

Usalduslikule suhtele aitab kaasa ka aktiivne omavaheline kommunikatsioon. Deivil Tserp tõi välja, et mõne inimese puhul on nii, et nad räägivad tausta küll ära, kuid oma nime all seda avaldada ei soovi. Tserp ütles, et siis peab olema nii „osav“ ja mõtlema, kuidas talitada – kas jutustada asja oma sõnadega või leida mõni muu variant.

See, kuidas reporter enda jaoks vajaliku informatsiooni kätte saab, oleneb paljudest erinevatest teguritest. Tuleb ette, et informatsiooni kättesaamiseks tuleb ajakirjanike sõnul kasutada erinevaid taktikaid või näha lihtsalt pisut rohkem vaeva, et inimene rääkima hakkaks. Reporterite hinnangul tuleb vahel allikaid veenda või moosida, kui nad esimesel korral rääkima ei soostu. Selgitada kommentaari vajalikkust ning kui tegemist on väga olulise informatsiooniga, siis äärmisel juhul ka nii-öelda mett moka peale määrada. Allikate

koostöövalmiduse paneb väga olulisel määral paika teema, millest reporter soovib oma lugu teha. Ajakirjanikud tõid välja, et kui nad tahavad sportlasi kiita, siis on kõik valmis kohe rääkima ja vestlema tulema, kui teema on neile vastukarva, siis mitte kuigi hea meelega. Väga palju määrab ära see, millised iseloomujooned intervjuueeritaval on. Näiteks tõi Peep Pahv välja, et leidub päris palju sportasi, kes lihtsalt ei oska rääkida, on kinnised või sõnaahtrad.

Samas toodi välja, et üldiselt pole spordivaldkond konfliktne, mistõttu on allikaid lihtne rääkima saada. Üks ajakirjanik tõi välja, et kõige sagedasem konfliktikoht esineb siis, kui reporteril on kohe võistlusjärgselt tarvis intervjuud, kuid sportlasel on läinud kehvasti ning tal pole tuju rääkida. Lisaks on inimesed tol hetkel üsnagi emotsionaalsed ega mõtle kuigi põhjalikult öeldu üle.

Paar ajakirjanikku tõid veel välja, et vahel on lihtsam teha intervjuusid nii-öelda teise- või kolmandajärguliste alade esindajatega, sest sealsed sportlased saavad aru, et see on nende võimalus pildile pääseda. Lisaks tagab see neile suurema tõenäosusega vajalikud sponsorid. Teine asi on meedias juba tükk aega figureerinud sportlastega, kes on andnud sadu ja sadu intervjuusid ning keda hakkab kogu see asi juba tüütama. Siis sõltub juba allikast endast, kas ta puhtalt professionaalsuse tõttu annab intervjuusid edasi või hakkab meediat pigem vältima. Peep Pahv sõnas, et mitmed intervjuueeritavad räägivad alati ning üldjuhul hea meelega, ka siis, kui olukord pole nende jaoks kõige parem. Nad küll filtreerivad teadlikult seda informatsiooni, mida nad annavad, kuid teevad ajakirjanikega pildil püsimise eesmärgil siiski koostööd. Kuna sport on üsnagi suures osas juba äri, siis hoitakse mõne ajakirjaniku sõnul üldiselt meediaga häid suhteid, lisaks soovitakse olla olemas oma poolehoidjatele.

Peamine põhjus, miks vahel ajakirjandusse tõrksalt suhtutakse, on sportlaste/treenerite hinnangul mõni varasem kehv kogemus. Negatiivne mulje võib olla tekkinud ka pealtnäha tähtsusetul väljaütlemisel või seigal, mis pole otseselt kirjutatud konkreetse sportlase või treeneri kohta, kuid mis on jätnud neile mulje kui ebaprofessionaalsest ajakirjanikust. Paljud sportlased/treenerid tõid väga olulise mõjutegurina välja ajakirjanike ettevalmistatuse: nende hinnangul soodustab suhtlemist kindlasti see, kui kompetentne ajakirjanik on ning kui hästi ta on end spetsiifiliste valdkondade puhul ette valmistanud. Kui palju on asjatundlikkust ja süvenemist.

Sportlased tõid veel välja, et annavad parema meelega intervjuusid siis, kui võistlus läks edukalt ja hetkeemotsioon on positiivne.

Varasemate negatiivsete kogemuste alla, mis võivad sportlasi/treenereid suhtlemises tõrksamaks muuta, võib lugeda ka näiteks tänapäevase kiire *online* ajastu rutakalt kirjutatud uudised. Sportlased tõid välja, et seal esineb näiteks ahvatlevaid ja selgelt klikkidele orienteeritud pealkirju, mis aga sisuga tegelikult kokku ei lähe. See teeb allikad aga ettevaatlikumaks. Lisaks toodi välja, et kui intervjuueeritav palub mingi informatsiooni jätta omavahele ja see hiljem siiski mingil viisil avaldatakse, õõnestab see samuti usalduslikku suhet.

Sportlased ja treenerid lisasid, et mõnusam on suhelda avatud ja positiivse ajakirjanikuga, nendega tekib ka kiiremini usalduslik suhe. Usalduslik suhe tagab allikate hinnangul aga enamasti selle, et seda, mida räägitakse, ei panda valesse konteksti ning ajakirjanik ei hakka tühja koha pealt intriige otsima. Lisaks ei võimendata asju klikkide saamise eesmärgil üle. Kui ajakirjanik on teinud taustatööd, siis on sportlaste hinnangul nende küsimused ka huvitavamad ning ka allikad on meelsamini nõus vastama.

„Tihtilugu on see, et kui ajakirjanik seda hästi ei valda, tekib endal ka küsimus, et milleks see intervjuu, milleks see lugu üldse. Ma arvan, et see teema valdamine ja piisavalt hea suhtlemisoskus on need kaks tähtsaimat asja minu jaoks.“ (Koser, jalgpall)

Põhjus, miks mõned sportlased pole nõus meediaga suhtlema, võib seisneda ka teatud eelarvamustes ajakirjanike suhtes. „[...] võib vahest olla ka põhjendatud, äkki see ajakirjanik ongi selle allika või tolle spordiala suhtes kriitiliselt meelestatud mingil põhjusel, siis see kindlasti võib ka seda suhtlust mõjutada,. Siis on kaks varianti, kas on lukus, või hakkavad teravused lendama - see teine variant on päris hea, siis tuleb huvitav lugu.“ (Järvela, Õhtuleht)

Mati Alaver sõnas, et kättesaadavuse juures mängib olulist rolli ka aeg ja ratsionaalne kaalutlus. Üldjuhul annab ta intervjuusid muude tegemist arvelt või siis, kui tegemist on

kasuliku projektiga: näiteks siis, kui see aitab spordikuvandit positiivsemaks muuta või noori spordi juurde meelitada.

Olulistemaks koostöövalmiduse võtmesõnadeks võib niisiis lugeda usaldusliku suhte, varasemad positiivsed kogemused ja teemad ning iseloomude sobivuse.

2.2.3 Esmane versus korduv kokkupuude

Reporteritega läbiviidud intervjuudest tuli välja, et üldiselt tulevad artiklid sisutihedamad siis, kui ajakirjanik on allikaga ka varem kokku puutunud. See tekitab usalduslikuma õhkkonna ning mõlemad pooled juba teavad, mida enamvähem oodata võiks. Sarnasele tulemusele viitasid ka sportlaste/treeneritega tehtud intervjuud.

Esmakordne kokkupuude

Ajakirjanikud tõid välja, et kui tegu on esmakordse intervjuueeritavaga, võtab kontakti loomine ja usalduse võitmine rohkem aega, korduvallikaga on see etapp juba läbitud. Toodi välja, et esmakordne intervjuueeritav on vaoshoitum, kompab piire ja tunnetab, milline ajakirjanik on. See võtab ka enam aega. Jaan Martinson ütles, et esmakordse intervjuueeritavaga eelistaks ta kõigepealt üldse pikemalt maha istuda ning vestelda ka muudel teemadel, kui vaid konkreetselt loo seisukohast vajalik oleks. Sportlase tundmaõppimisele aitab kindlasti kaasa see, kui minna temaga koos treeningule kaasa, et saada selgust, millised on tema harjumused ja tavad ning iseloomuomadused, millega edaspidi oleks hea arvestada, et suhtlus paremini edeneks. Martinsoni hinnangul tekib aja jooksul tüüpiline professionaalne kogemus, mis väljendub selles, et minnakse igal pool detailidesse.

Toodi välja, et esimest korda on inimest intervjuuerida selles mõttes lihtsam, et alustatakse nullist ja muid segavaid varasemaid mälestusi ja kogemusi pole. Lisati, et mõned esmakordsed intervjuueeritavad, kes pole harjunud meediaga suhtlema, lähevad vahel krampi. Samas on see tendents hinnanguliselt üha vähenemas. Põhjuseks arvavad mõned ajakirjanikud seda, et ühiskondlikud protsessid soodustavad enese eksponeerimist. Inimesed tunnevad end rääkides vabamalt kui varem, sotsiaalmeedias ollakse rohkem harjunud sõna võtma.

Uue ajakirjaniku puhul tõid sportlased ja treenerid välja, et neist on raske midagi oodata, kuna nende stiili ja küsimusi veel ei teata. Indrek Koser ütles, et tihti on uued veidi jännis ja ise ka mures, mis ta kokku hakkab kirjutama. „*Kui inimene värisevatel kätel ja hoolsalt sõnu*

valides sult küsib midagi, siis pole alati päris kindel, et kas ta on ise teemas piisavalt pädev ja kas ta saab aru täpsemalt, mis sa talle räägid.“ (Koser, jalgpall)

Samas tões mõni sportlane, et tema jaoks pole vahet, kas teda intervjuerib uus või juba korduv ajakirjanik. Positiivsema poole pealt tõi näiteks Erki Nool välja, et talle meeldib, kui tegemist on noore ajakirjanikuga. Noored võtavad tema sõnul asja tõsisemalt ning hiljem näeb ka inimese arengut ja edusamme pressimaastikul. Harry Lemberg ütles, et tema meelest on uue ajakirjanikuga suhtlemine parem, kuna pole varasemaid segavaid kogemusi. „*Võibolla uuega oleks lihtsam. Mul on mõnest inimesest eelarvamus. Sa tead tema taset, mida ta kirjutab, mida ta on varem kirjutanud, mismoodi, see on loomulikult eelarvamus.*“ (Lemberg, kergejõustik)

Korduv kokkupuude

Pidev suhtlus meediaga treenib sportlasi, kes oskavad ajakirjanike ootustega paremini haakuda siis, kui neil on nendega olnud varasem kokkupuude. Üks ajakirjanik tõi välja, et mida rohkem suhtluskogemust sportlane omab, seda julgemaks ja avatumaks ta enamasti ka muutub.

Palju sõltub siiski ajakirjaniku, sportlase või treeneri iseloomust. Reporterid tõi välja, et tihti ei loegi see, kas ollakse varasemalt allikaga kokku puutunud või mitte, vaid see, kui hea suhtleja intervjueritav on. Sama seis on ka vastupidi: sportlased/treenerid tõi välja, et mida avatum ja positiivsem on reporter, seda lihtsamini nad ka ise end avavad. Samas on ka seal kaks poolt. Leidub erinevaid taktikaid ja strateegiaid, intervjuerimise tehnikaid, kuidas sõnaahtrast ja kinnisemast allikast vajalik informatsioon kätte saada. Liiga jutukatega tuleb jälgida, et fookusest ei kaldutaks kõrvale ning et kõik vajalik eetrisse mahuks. Mida avatum on inimene, seda rohkem peab filtreerima seda, mida ta räägib. Lähedasemate kontaktidega toimub niisiis suhtlus vabamalt ja vahetumalt, lisaks vajalikele küsimustele tuuakse jutuajamistesse ka muid teemasid, mida kirja ei panda. Reporterite jaoks on peasi ikkagi see, et soovitud materjal kätte saadaks.

Korduv kokkupuude ja suur usaldatavus võib minna isegi nii kaugemale, et sportlane annab ajakirjanikule täiesti vabad käed, teades, et viimane seda ei kuritarvita.

„Ütleme see, et keda ma olen palju intervjuerinud, seda ma juba tean. On täiesti konkreetne olukord olnud, et Kristiina [Šmigun-Vähi] võitis jälle mingi MK-etapi ära või oli teine Bente Skari järel, ma ei tea, ei mäleta. Helistan talle, et „no, räägi võistlustest.“ - „Tead, ma ei oska mitte midagi, tead, kirjuta ise midagi kokku.“ (Martinson, EPL)

Korduvallikate puhul on raskendavaks asjaoluks ka see, et keeruline on midagi uut ja sensatsioonilist kätte saada. Reporterid mainisid, et meedias palju figureerinud inimeste vastuseid teavad nad üldiselt ette ning kuna on neid nii palju intervjuerinud, siis on raske ka uusi küsimusi moodustada. Selle külje pealt vaadatuna on mõne ajakirjaniku hinnangul huvitavam intervjuerida pigem võõrast inimest.

Tuttavatega on selles mõttes lihtsam, et kui ajakirjanik helistab, siis nad üldjuhul teavad, mis teemaga seoses see võib olla ja kuidas ajakirjanik sellele läheneb. Niisiis hoitakse mõlema poole pealt ka aega kokku, sest klassikaline enesetutvustamine ja taustalugu jääb sageli rääkimata.

“Kui mõni siin isegi helistab tagasi, siis ma ütlen kohe, et ei hakka siin ilusat juttu rääkima, vaid läheme kohe asja juurde. [...] Vahel ongi, et ongi mingi vastik teema, ja sa võtad kohe selle.” (Tserp, Õhtuleht)

Korduvallikate puhul loeb eelkõige usaldus. Kummalgi poolel on olemas teineteise kontaktandmed ning allikad helistavad või kirjutavad sageli ise tagasi, kui parajasti polnud võimalik vastata. Lisaks soovitava informatsioonile räägitakse kõrvale ka muud juttu, mis ühtlasi muudab kahe poole suhet veelgi usalduslikumaks ning seega saab ka lugu ise tihti põhjalikum ja sügavam.

Sportlased ja treenerid tõid välja, et üldiselt on kergem suhelda nende ajakirjanikega, kellega on varem juba kokku puutunud. Sellisel juhul teatakse, mida neist oodata ja milline on nende stiil, kui usaldusväärsed nad on. Mati Alaver tõi välja, et korduva ajakirjaniku puhul ta teab, milline on reporteri ettevalmistustase, kui hästi ta spordiala tunneb – seda hindavad ka

sportlased/treenerid kõrgelt. Ebakompetentsus on selgelt suhtlust takistav tegur. Allikad tõid veel välja, et isiklik kontakt tekitab usaldust. Jaan Talts tõi korduvate ajakirjanike puhul välja, et mõned juba teavad, millise suhtumisega ta on, milline on ta huumor ja ehk on mõnel ajakirjanikul temaga lihtsam rääkida. Ja vastupidi. Seega arvas Talts, et nii-öelda vanade kaladega on suhelda lihtsam. Indrek Koser tõi välja, et ajakirjanikud, kes varem on intervjuueerinud, on tunduvalt enesekindlamad ja valdavad ka teemat üldjuhul paremini.

Nii ajakirjanikud kui sportlased/treenerid olid enamasti meelsusel, et varasem omavaheline kokkupuude loob soodsama pinnase suhtlemiseks, kuna teineteist teatakse ning tõenäoliselt on tekkinud ka omavaheline usaldusmoment. Samas toodi välja, et huvitavam on suhelda inimesega, kellega varem pole kokku puutunud, nende suhtes ei esine ka eelarvamusi, mis suhtlust rikkuda võiksid.

Lähedus

Vahel võib suhe ajakirjaniku ja allika vahel areneda ka sõprussuhteks, mis teeb üldiselt ajakirjaniku töö keerulisemaks. Ka sportlastel on sõbrasuhte puhul raske tajuda, kust läheb piir, mida tohiks ajakirjanikule rääkida ja milles kohta oleks enda töö seisukohast parem vaikida.

„Minul isiklikult on kogu aeg olnud keerulisem enda sõpru intervjueerida. Mul on erinevatel aladel mitmeid häid sõpru ja see on sellepärast raske, et sa pead selle intervjuu vältel suutma jääda professionaalseks, mõlemal puhul. Mõnikord on see, et endal mingid asjad ajavad rohkem naerma, kui tead, mida ta tegelikult mõtleb sellega, mis ta mõtleb, aga ei taha välja öelda või on vastupidi: kui see sõber, keda intervjueerid, teeb ise mingeid lolle nalju ja ei suuda tõsiselt jääda. Pluss seal on alati, kui on sõbrasuhte mängus, et mis osa ma tohin kasutada, et mida sa rääkisid mulle ja mida sellele ajakirjanikule, kes ma olen.“ (Värv, ERR)

Sportlaste ja treenerite hinnangul oleks hea hoida sõbralikke, kuid mitte liiga lähedasi suhteid. Näiteks tõi Jaak Mae välja, et liiga lähedase suhtluse puhul on ette tulnud olukordi, kus isegi rõhutades, et teema jääb ainult kahe vahele, leiab hiljem selle jutu siiski lehest, lihtsalt ajakirjaniku kolleegi poolt kirjutatud. Sportlasena sõnas ta, et üks omad vitsad peksavad.

Kokkupuutel ajakirjanikega ütles ka jalgpallur Kristjan Tiirik, et ta üritab need hoida pigem konkreetseks, et mitte minna liialt familiaarseks. Ta tõi välja, et kuskil alateadvuses seisab ikka meeles, et ajakirjanik otsib midagi ning ta eesmärk võib olla intervjuueeritavat lihtsalt lõdvaks lasta, et ta ütleks midagi, mis pole kas tema enda või esindatava organisatsiooni mainele hea.

Eesti kui väikese riigi ja seega ka lähedaste suhete tekkekoha miinuse tõi välja ka Harry Lemberg, kelle sõnul jääb inimeste läbipõimimise ja üksteisest sõltumise tulemusel oma mina järjest vähemaks. Mati Alaver arvas, et „*Teiselt poolt, märksõnaks see Eesti väiksus, see on kindlasti ka miinus. Tekivad liiga sellised korporatiivsed suhted, mina sulle ja sina mulle ja...*“.

Erki Noole hinnangul peaks ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelisse suhtlusesse alati jääma väike distants. Seda enam, et Noole sõnul on ajakirjanik ikkagi ajakirjanik – ta teenib raha. Nii ajakirjanikud kui sportlased/treenerid on seega arvamusel, et omavahelised suhted võiksid jääda pigem professionaalsele tasemele – nii on enda tööd lihtsam teha.

2.2.4 Keskkond

Keskkonna kui mõjuteguri puhul loeb kõige enam privaatsuse küsimus. Mida privaatsem, vaiksem ja rahulikum on ümbruskond, seda kergem ja mugavam on reporterite hinnangul allikaga suhelda. Lisaks mõjutab palju ka see, kas intervjuuerida sportlast kohe pärast võistlust sealses keskkonnas või hiljem, kui ta on jõudnud puhata ja tehtut ka ise veidi enam analüüsida. Mõnikord on võistlusjärgset emotsiooni raske saada, eriti siis, kui sportlane on pettunud ja mõtetega hoopis mujal.

Võistlusjärgsed kommentaarid sealses omases keskkonnas on ajakirjanike sõnul vahetumad ning annavad ehedama pildi toimuvast. Taolised intervjuud toimuvadki loogiliselt võistluspaigas või sellest pisut eemal, kuid pikemate ja rohkem süvitsi minevate teemade puhul tõi ajakirjanikud välja, et eelistaksid kohtuda mõnes vaiksemas kohvikus, kodus, metsas või treeningul. Nendes keskkondades on mõlemad osapooled rahulikumad ning pigem puhkeasendis, keskendunud.

Telefoniintervjuude puhul toodi välja, et siis ei tea kunagi, kus allikas parajasti viibida võib, näiteks autoroolis või lennukis, kus intervjuu andmine on raskendatud. Rahulik keskkond, kus kohtutakse näost näkku, võimaldab paremini keskenduda ja intervjuud on sisutihedamad. Mitu ajakirjanikku ütlesid, et pressikonverentsid neile ei meeldi, kuna seal on palju sagimist ning mitmeid segajaid, mis ei lase vaid enda tööle ja sportlasele keskenduda. Ka vastaja ehk sportlane või treener peab reporterite sõnul opereerima mitmete eri liiki küsimuste vahel ning ennast pidevalt ümber fokuseerima ning see mõjutab paratamatult ka nende vastuste kvaliteeti.

“Mind häirib, kui on väga palju sekkendamist ümberringi või lärmi. Olen palunud ka näiteks kohvikutes muusikat vaiksemaks panna, kui kardan, et ei jää diktofonile selget juttu või pole kuulda teist. Mulle väga meeldib selliseid rahulikus kohas tehtud pikemaid intervjuusid teha. Ma rindereporterina end nii mugavalt ei tunne.” (Boikov, ERR)

Kohvikute miinusena toodi välja, et lisaks kõvale muusikale võivad häirida ka teised inimesed, kes istuvad liiga lähedal ning seega on asjaosalistel ebamugavam rääkida, sest juttu võidakse pealt kuulata. Korduvalt puhul tõi üks ajakirjanik plussina välja, et intervjuud tehes saab valida sellise keskkonna, kus see konkreetne inimene paremini käivituks. Esimesel kohtumisel aga allikat üldse ei tuntagi ning see, mis jutuajamisest välja tuleb, selgub alles vestluse lõpus.

Sportlased ja treenerid ütlesid oma intervjuudes, et raskem on anda intervjuud ootamatult ja siis, kui võistlus on äsja lõpetatud ja emotsioonid on nii-öelda laes.

Ratsionaalsem oleks allikate meelest vastata küsimustele pressikonverentsidel, sest siis ei küsi erinevad väljaanded samu küsimusi mitu korda ja ühe päeva jooksul, mis võib lõpuks ka segada sportlase põhitööd. Tulenevalt poolte erinevatest tőörutiinidest toimub pressikonverents aga kas liiga vähe või liiga hilja pärast võistlust: ajakirjanikud soovivad enda hinnangul tihti võimalikult värsked emotsioone või peavad loo kiirelt valmis saama ega jõua seega konverentsi oodata.

Gert Kullamäe tõi välja, et pärast mängu tahetakse seda analüüsida, veidi läbi mõelda, protokolle lugeda ja alles siis ajakirjanike ette minna. See tagab ka adekvaatsemad vastused. Kohe pärast mängu võivad emotsioonid vastamist segama hakata.

„Sa tuled, tõused, sa pole võibolla isegi protokollid näinud ja sa lähed emotsiooni pealt. Aga just sul oli mäng, võitsid, kaotasid, midagi seal lõpus juhtus, siis on tegelikult hetk, kus sa võid sulaselget pläma ka ajada. See lihtsalt nii on, et emotsiooni pealt.“ (Kullamäe, korvpall)

Paar sportlast tõi välja, et neid keskkond, kus intervjuud anda, oluliselt ei mõjuta. Rohkem loeb kogemus.

Pikemateks intervjuudeks eelistavad seega nii reporterid kui allikad mõnda rahulikumat keskkonda, mis laseks keskenduda ning teemadega kergemini süvitsi minna. Ajakirjanikud soovivad aga tihti emotsioone ja häid tsitaate, mida saab lihtsasti hankida kohe võistlusjärgselt. Sportlased/treenerid eelistaksid võistlusjärgseid kommentaare jagada pressikonverentsidel, kuna siis ei pea nad vastama kõikidele reporteritele eraldi, vaid saavad oma informatsiooni korruga esitada. Lähtuvalt poolte erinevatest tööruutiniidest pole ajakirjanikel aga tihti võimalik pressikonverentsi oodata ning nad küsivad kommentaare varem.

2.2.5 Muud mõjutegurid

Lisaks kättesaadavusele, koostöövalmidusele, varasemale kokkupuutele ja keskkonnale, milles sportlane intervjuud või kommentaare annab, mõjutavad ajakirjanike ja allikate vahelist suhtlust ka paljud teised tegurid. Üheks tähtsaimaks lugesis mõlemad pooled teise iseloomuomadusi, millest sõltub otseselt see, kui avatud ja suhtlemisaltid nad on. Sportlased/treenerid hindasid enim ajakirjaniku positiivset ja siirast suhtumist, kuid mitte liiga lähedaseks muutumist.

Reporterid tõi välja, et mida rohkem on allikas meediaga kokku puutunud, seda paremini ja tõhusamalt oskab ta end ka väljendada. Ta teab, mida reporter oma tööks vajab ning kuidas seda kõige ratsionaalsemal viisil edasi anda. Lisaks on kogunud sportlane reporterite sõnul

sageli avatum ja julgem, kuna intervjuu andmine pole talle esmakordne ja seega ka mitte uus ning hirmutav.

Võib ka öelda, et loeb see, kui hästi teineteise tööruutiine tuntakse ja nendega arvestatakse. Kuna ajakirjanike ja sportlaste/treenerite töötempod on erinevad, mõjutab ka see omavahelise suhtluse kulgu. Näiteks viib reporterite kiire töötempo - eriti veebimeedias - tihti selleni, et lugudesse satuvad vead või väärad tõlgendused. Sportlased ootaksid aga sisukamaid ja analüüsivamaid lugusid. Kõik see viib omakorda usalduse kahanemiseni.

Ajakirjanikud tõid veel välja, et kui Eestis käib suhtlus peamiselt eesti- ja venekeelsete sportlastega, siis neid võrreldes võib öelda, et viimased on tihti avameelsemad ja siiramad. Nende käest saab rohkem tundelisi emotsioone ja inimlikke detaile. Eestlane olevat rohkem endassetõmbunud, eriti kui on tegemist süvitsiminevate intervjuudega või kui on tarvis rääkida murekohtadest. Niisiis võib suhtlust mõjutada ka sportlase/treeneri päritolu.

Kuigi jutt võib olla hea ja avatud, siis kui lisaks esineb keelebarjäär, on omavaheline suhtlus raskendatud. *„Sellesmõttes pole küsimustki, et kui inimene räägib eesti keelt, aga see pole ta emakeel, siis on selline tõke vahel. Tema tõenäoliselt ei oska ennast väljendada nii täpselt, kui ta tahaks, ja mina olen ka, ma ei tea siis, kohmetum äkki. Ja kui on näiteks võõrkeeles tehtud intervjuu, siis seda enam... Siin on ikka väga suured lõhed.“* (Boikov, ERR)

Kuna spordi puhul on tegemist üsnagi emotsioonirikka valdkonnaga, peab ka ajakirjanik oskama toime tulla mitmesuguste olukordadega. Lisaks eeldab professionaalsus, et ajakirjanik suudaks inimest hästi lugeda – see tagab usaldusliku suhte ning suurema tõenäosuse, et vajalik materjal saadakse kätte. Jaan Martinson tõi välja, et mõned sportlased elavad kaotust sügavamalt üle kui teised – mõnele tuleb kaasa tunda, teist tuleb piitsutada. Martinson lisas, et kõigilt ei saa minna otse ja teravalt küsima, miks läks võistlustel nii nagu läks. Mõni vastab ilusti, kuid teine võib nutma hakata ning siis ei saa enam ühtegi sõna. Seega peab Martinsoni hinnangul teadma, kellele kuidas ja mis mõjub.

Maarja Värvi tõi välja, et teatud määral mõjutas allikate suhtumist temasse kui ajakirjanikku

ka fakt, et ta on naisterahvas. „*Treenerid võisid olla need, kes alguses mõtlesid, et siit ei saa ju midagi head tulla, kui tuleb mingi noor naga blondiin - see ei tea raudselt spordist mitte midagi. Ma arvan, et siis on seda toredam vastupidist tõestada.*“ (Värv, ERR)

Värv tõi veel välja, et kui tema jaoks allika vanus suhtlemist ei mõjuta, siis lastega suhtlemine on siiski raskendatud. Nagu ka mujal ajakirjanduses, kipuvad lapsed olema sõnaahtramad ega vasta lahtistele küsimustele nii analüüsivalt, kui seda teevad kogenumad sportlased. Kuigi ka kogemata juures esineb ajakirjanike sõnul murekohti – kes endale ligi ei taha lasta, ei lasegi, sõltumata siis soost või vanusest.

Vastastikused eelarvamused, mida vähemalt ajakirjanikel, lähtudes objektiivusest, ei tohiks esineda, on samuti omavahelise suhtluse mõjutajateks. See suurendab oluliselt tõenäosust, et lugu saab kallutatud, kuigi peaks püüdlema ja olemagi neutraalne. Seda vähemalt uudisloo puhul.

Väga oluline kahepoolses suhtluses on näidata üles endapoolset aktiivset huvi. Ajakirjaniku ülesanne on saada enda valdusesse tarvilik materjal ning selle saavutamiseks on hea suhtlus äärmiselt oluline. Kui intervjuueeritav näeb, et reporter tunneb teema vastu huvi ning on intervjuuks ettevalmistunud, räägib ta ka parema meelega.

Mariel Gregor ütles, et on saanud tagasisidet ka sportlastelt, kes on rääkinud, et vahel on nende juurde saadetud asjatundmatuid ajakirjanikke, kellel puudub endil konkreetse teema vastu igasugune huvi. Siis langeb ka sportlaste motivatsioon rääkida, sest kui reporter küsitleb vaid selleks, et saaks oma loo tehtud, siis pole see kuigi professionaalne ning tekitab ka sportlastes kehva tunde. Ajakirjanike hea ettevalmistatuse kui olulise punkti tõi välja ka paljud sportlased/treenerid.

Teiselt poolt mõjutab loo ladusust ja kulgu ka see, kui palju on atleet või treener ise teemast huvitatud. Ott Järvela tõi välja, et kui teema tundub allikale endale põnev või meeldiv, räägib ta kahtlemata laialdasemalt ning fantaseerib ehk ka ise kaasa, mõtleb intensiivsemalt. Ja nii saab ka lugu kokkuvõttes mitmekesisem.

Järvela lisas, et teda ennast mõjutavad kindlasti varasemad tööalased kogemused ja oskus oma vigadest õppida. Oluline on jätta meelde, mis sai valesti tehtud, teha sellest omad järeldused ning järgmine kord vastavad korrektuurid. Ta tõi välja, et võrreldes oma algusaastatega spordiajakirjanduses on praeguseks tema tööefektiivsus tõusnud. Rapsimist on vähem ning kogu jutt ja küsimused konkreetsemad ja ratsionaalsemad.

Oluline tegur on loomulikult ajakirjaniku professionaalsus. Mitu ajakirjanikku rõhutasid, et kui reporter pole mingi teemaga kursis, siis ei tohiks ta seda jätta kajastamata, vaid tegema eeltöö ning kirjutama ikka. Kõiki spordialasid peaks mingil määral ikkagi tundma, ehk Peep Pahvi järgi piltlikult öeldes, siis *„ütleme näiteks, et ma kirjutan korvpallist siin ja tuleb välja, et homme pean minema vehklemist tegema ja siis ma üldse ei teagi, mis nad selle mõõgaga seal teevad või mis värk sellega on. Et sellist asja ei ole.“* Lisaks eeldab spordiajakirjaniku töö – kui seal on spetsialiseerunud suuremal määral teatud konkreetsetele aladele – mängureeglite ja nüansside sügavuti tundmist. See tagab olukorras, kus osatakse küsida asjakohaseid küsimusi ning ei kirjutata ilma mängu tegelikult ise mõistmata.

Omavahelist suhtlust mõjutab ka see, kui hästi osatakse toime tulla konfliktiolukordades ning säilitada usaldust. Siia alla kuuluvad ka näiteks manipuleerimisega toimetulek ja vabandamine, kui on üle piiri mindud, esitatud valeväiteid, asjakohatuid tõlgendusi jms.

“Nii et... ma ei ole kunagi nagu häbenenud ütlemast oma seisukohta, mis ma arvan. Loomulikult, jah, ma tunnistan, et vahel on ka mulle mullikesi puhutud ja võib-olla lehes ei ole alati ka kõige õigemad versioonid ilmunud. Aga mida vanemaks ja kogenumaks sa saad, seda vähem neid asju juhtub.” (Tserp, Õhtuleht)

Sportlaste sõnul ajakirjanike vabandamist liiga tihti ette ei tule, kuid see aitaks kindlasti suhteid siluda ning uuesti koostööd alustada.

Olulise mõjutegurina tõi sportlased/treenerid välja ka ajakirjanike küsimused. Ühest küljest võivad need muutuda tüütuks, kui mitu ajakirjanikku küsivad järjest samu küsimusi, teisest küljest tekitavad äraleierdatud või kliše-küsimused vahel nagunii tõrksa emotsiooni.

„/.../ tuleb küsib sult, et ma ei tea, mis tunne on, et no mis tunne on? No mis tunne... Ma ei oska vastata, minu arust see on suht loll küsimus.“ (Talts, korvpall)

Kristjan Tiirik tõi välja, et ühetaolistest küsimustest väsib ära ning ka vastused hakkavad siis sarnased tulema, justkui lindi pealt ja ühtmoodi. Erki Noole hinnangul on ajakirjanikel vahel juba peas lugu valmis mõeldud, et milline see peaks tulema. Seega küsivad nad suunatud küsimusi ja kui sportlane annab oodatust teistsugused vastused ega nõustu reporteriga, siis hiljem vaatad Noole sõnul ikka, et ajakirjanik on sõnu enda moodi tõlgendanud ja kuulnud seda, mida ta on tahtnud kuulda. Kõik see muudab aga sportlast/treenerit ettevaatlikumaks.

Sportlased/treenerid tõid veel välja, et omavahelist suhtlust ja usaldust mõjutavad ka reporterite üldised tegevused ja varasem töö ka teiste spordialade kohta, mis neile teatud maine kujundab. Näiteks tõi Erki Nool välja, et „*Tänu Eesti spordiajakirjandusele me ei oska väga hästi sporti jälgida. Kas keegi on meile seletanud, et kui ma vaatan meistrite liigat, et täna vihma sajab ja söötu peaks nii või nii andma. Või näiteks koduväljakul on muru täna pikemaks jäetud, sest nende stiil on aeglasem mäng. /.../ Et selliseid väikseid nüansse peaks teadma.*“

Võib öelda, et omavahelise suhtluse ühtedeks olulisteks mõjuteguriteks on niisiis iseloomujooned, mis määravad, kas pooled klapiivad omavahel või mitte. Siirad, positiivsed ja avatud inimesed on nii ajakirjanike kui sportlaste/treenerite meelest meeldivamad vestluskaaslased. Väga tähtsad tegurid on ka reporterite huvi ja eelnev ettevalmistatus, mis näitavad ka intervjueeritavatele, kui oluliseks ajakirjanik antud teemat või jutuajamist peab.

2.3 Tagasiside

Tagasiside ajakirjanikele

Ajakirjanikud saavad tagasisidet peamiselt kolmest kohast: lugejatelt, kolleegidelt ja allikatelt. Peamine tagasiside, mille reporterid välja tõid, saabub negatiivsete netikommentaaride näol. Kui üldiselt neid ei loeta, siis mitu ajakirjanikku tõid välja, et vahepeal võib seal infomüra ja niisama lahmimise seas leiduda ka mõni vajalik infokild: kas siis tähelepanu juhtmine faktevale või mõni vihje, millest saab lugu edasi kerida. Allikatelt saabub tagasisidet oluliselt vähem.

Positiivse tagasisidega on lood üsna kehvad. „*Kui sa hästi kirjutad, siis noh, seda ei ütle keegi. Ütleme, seda võid sa näha järgmise kuu alguses, kui ilmuvad kas palgalehed, kus on rida artiklipreemiaid. Sealt on teatav hinnang sinu tööle, ütleme, saabunud niipidi.*“ (Tserp, Õhtuleht)

Toodi välja, et positiivne on näha, kui inimesed jagavad lugusid Facebookis, mida saab ühtlasi ka tunnustusena võtta. Lisaks võivad allikad öelda mõne sõna eelneva kohta ka siis, kui nendega uuesti kokku puututakse või saata sõnumeid, et lugu meeldis. Allikad on häid soove saatnud ka näiteks jõulude puhul.

Andres Vaher ütles, et saab tagasisidet eriti kaudsetelt allikatelt, kellega toimub pidev infovahetus ja kes võivad vahel juhtida tähelepanu, kui midagi on vääriti mõistetud või tõlgendatud. Siis peab mõnikord ka avalikult vabandama või õiendama, kuigi üldiselt saab asjad omavahel ära lahendatud. Kui allikate tagasiside ongi pigem konstruktiivne, siis tavalugeja kaldub oma hinnangutes rohkem emotsioonidesse ja isiklikesse arusaamadesse.

Jaan Martinson rääkis näitest, kus vahel saab allikalt ka kohe tagasisidet. Hästi tuli see välja näiteks vestluses Jaak Maega, kes teab ka ise, millised on ajakirjaniku võimalikud tehnikad, et endale sobiv informatsioon hankida. „*Kahjuks ta teab ja ükskord oli, ma ei mäleta, mis teema see oli, ja ma esitasin talle siis küsimuse, no umbes nii, et kas sa oled hommikuse konjakijoomise lõpetanud. A'la selles stiilis küsimuse, et ükstapuha kas ta vastab jah või ei, siis ma saan hea pealkirja. Ja selle peale ta, kurat, ütles, „Martinson, ma ju tunnen sind, sa*

otsid oma loole pealkirja, ma ei vasta sellele küsimusele“. (Martinson, EPL) Taoline tagasiside mõjutab kohe ja otseselt ka loo kulgu ja seda, milline artikkel lõpuks välja kukub.

Üks ajakirjanik tõi välja, et kui ta tegi suuremaid persoonilugusid noorsportlastest, siis saabus talle tagasiside pigem atleedi vanaemadelt ja isalt-emalt. Negatiivsete netikommentaaride peale üldiselt ei reageerita ning ajakirjanikud suhtuvad neisse üsna rahulikult.

„Lahmimise ja lolli möla seest saab teinekord kätte mingit reaalselt informatsiooni. Alati muidugi ei loe neid, suurem osa on seal nagu... tühi jutt. Arutelu jääb nagu vähemaks.“
(Gregor, Postimees)

Loo tagasisidestamine sõltub suurel määral ka artikli formaadist: võistlusreportaažidele, nupukestele ja mängutulemustele üldiselt seda ei saabu.

Kuigi see pole kohustuslik, tuleb ette, et allikale saadetakse lugu enne trükkiminekut või ülespanekut ka vaatamiseks. See on reporterite sõnul siiski pigem erandjuht ning siis, kui inimene pole muidu üldse valmis kommentaari andma. Konfliktsete teemade puhul saadavad ajakirjanikud siis endi sõnul allikale vaid selle osa, kus ta konkreetselt esineb või vaid tema tsitaadi. Üldiselt tuli välja, et allikate parandusi sisse ei viida, välja arvatud juhul, kui tegu on tõesti factiveaga.

„Sõltub parandamisest. Kui hakatakse enda mingeid lauseid seal välja rookima, sellepärast, et äkki ma poleks pidanud seda ütleva, siis ma ei ole seda teinud. Kui on põhjendatud parandus, siis ma olen seda teinud.“ (Värv, ERR)

Lisaks ütlesid reporterid, et saadavad mõnikord ise loo allikale, kui tahavad midagi täpsustada. Seda ka juhul, kui tunnevad, et pole antud teema suhtes piisavalt pädevad.

Loo tagasisaatmise juures hakkab rolli mängima ka ajafaktor, sest tihti on artikkel vaja kiirelt trükki saata, kuid allikal võtab ülelugemine ja vigade otsimine samuti aega. Vigu parandama

soostutakse siis, kui need on põhjendatud ja argumenteeritud faktivead, kuid enamasti mitte siis, kui tahetakse lihtsalt sõnastust endale sobivamaks muuta. Samas toodi välja, et peab olema õige tunnetus: ajakirjanik ei tohi hakata kiusu ajama, kui saad aru, et intervjuueeritav on tõesti vääratanud. Seda ei tohiks kuritarvitada. Andres Vaher tõi välja, et muidugi on ägedam, kui loos on mingi pipratera, aga näoga tuleks siiski jääda inimese poole ja vajadusel parandada.

Mitme allikaga lugude puhul saadetaksegi vaid see osa, mis puudutab konkreetset allikat. See välistab võimaluse, et vaidlustes hakkab üks osapool enda öeldut teise jutu järgi muutma, et ennast paremas valguses näidata. Reporterid tõi ka välja, et soostuvad vahel küll artiklit näitama, kuid kuna lugu kuulub neile, pole neil kohustust seal midagi muuta.

Tagasiside, kuigi mitte allikatepoolne, võib minna ka üsna karmiks ja lõppeda lausa ähvarduste ja räige sõimuga konkreetse ajakirjaniku pihta. Kuigi reporterid mõnsid, et selline asi neid paratamatult mõjutab, siis väga heidutada end sellest ka ei lasta. Ajakirjanikud nentisid, et kui allikale midagi ei meeldi ja nad pahaseks saavad, siis ega suurt midagi teha pole. Ajakirjandus on ajakirjandus.

“Kui ajad sellist ilusat ja roosamannat, siis pole ka nagu ajakirjandus, üks ajakirjanduse osa on ka probleeme välja tuua, sellega tuleb arvestada, et siis võib ka negatiivne olla.” (Pahv, Postimees)

Tagasiside ajakirjanikele sõltub niisiis loost ja teemast, netikommentaariid on üldiselt negatiivsed ja neisse suhtutakse pigem stoilselt. Vahel võib kommentaaridest aga saada edasisi vihjeid. Allikate parandusi ja märkusi soostutakse sisse viima siis, kui need on reporteri meelest õigustatud või on tegemist konkreetse faktiveaga.

Tagasiside sportlastele ja treeneritele

Sportlased ja treenerid tõi välja, et üldiselt nad väga palju konstruktiivset tagasisidet ei saa. Hinnatakse pigem lähedaste arvamust. Jaak Mae tõi välja, et kõige rohkem mõjutab tagasiside tegelikult just pigem vanemaid inimesi ja lapsi, kes võivad olla seisukohal, et ega ajaleht ei valeta. Neil on keeruline määratleda, kas esitatud on valefakte või mitte, millised on väärad

tõlgendused jne.

Netikommentaare kas ei loeta või loetakse pigem nalja pärast, kuna need on tihti anonüümsed ega anna konstruktiivset kriitikat. Samas tõi Gert Kullamäe välja, et talle on jäänud vahel mulje, et ajakirjanikud loevad ise väga palju netikommentaare ning võtavad neid teatud kontekstis tõe pähe või laiendavad suuremale auditooriumile.

Allikate sõnul pakuvad ajakirjanikud vahel ise artiklit tagasi ülevaatamiseks, kriitilisemate või pikemate lugude puhul küsitakse seda vahel ise. Üldjuhul on ajakirjanikud soostunud ka allikate väljatoodud vigu parandama.

Janar Talts tõi välja, et tagasisidet saab pigem siis, kui oled millegagi hakkama saanud, ka naljaga. *„Aga enamasti, ma ei näe nagu põhjust neid lugeda ja sellesmõttes, et see tagasiside, mis mina nagu peaksin saama võibolla töö kohta, et see pole kindlasti netikommentaaries, et seal on igasuguseid, et mind nagu see väga ei tõmba ja ei huvita väga.“* (Talts, korvpall)

Erki Nool ütles, et vahel ei loe ta isegi enda kohta kirjutatud artiklit läbi. *„Ma arvan, et mul on 2-3 inimest, kes mind konstantselt sõimavad, kui sa vaatad nende keelekasutust, on see spordist või muust, siis nad alati panevad. Ühtpidi on naljakas, aga teistpidi sa pead leppima, et vaba maa ja vaba meedia.“* (Nool, kergejõustik)

Sportlaste ja treenerite puhul mängibki tagasiside juures rolli pikaajaline meediakogemus. Veebiajakirjanduse juurde kuuluvad kommentaariumid on sportlastele/treeneritele väikese mõjuga, kuna nad teadvustavad, et sealne tagasiside pole adekvaatne ega neid töös edasi aitav. Kommentaarid võivad rohkem mõjutada aga sportlase perekonnaliikmeid, kes ei pruugi osata informatsiooni õigesti selekteerida või tõlgendada. Sportlased/treenerid hindavad tagasisidena aga lähedaste inimeste arvamusi.

2.4 Kitsaskohad ja lahendused

Ajakirjanikud

Kuigi kitsaskohti ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelises suhtluses toodi välja palju ja erinevaid, rõhutasid enamus ajakirjanikke ja allikaid, et üldises plaanis laabub omavaheline koostöö hästi. Selle kindlustamiseks suheldakse ka väljaspool konkreetse loo raame ning panakse alus usalduslikule suhtele, mis on omakorda võtmeks heale kommunikatsioonile.

Allikad hindavad ajakirjanike puhul asjatundlikkust ja süvenemist, samas läheb see vastuollu reporterite kiire töötempo ja edukultusega. Mõlema poole sõnul oleks üldjuhul hea hoida sõbralikke, aga mitte liialt lähedasi suhteid. Sportlane eelistab ühest küljest head suhet ajakirjanikuga, et tekiks usaldusmoment. Samas, kui allikas annab välja vaid sellist informatsiooni, mis pole mõeldud avaldamiseks, kannatab reporteri töö.

Nenditi, et tänapäevases meedias kipub pigem olema nii, et inimestel on raskem tunda või tunnetada teineteist ning omavahelist kontakti jääb vähese kommunikatsiooni tõttu vähemaks. See ongi üks peamisi probleeme. Paraku mõjutab omavahelise suhtluse intensiivsust tugevalt ajafaktor.

Vähene aeg tingib ühtlasi suurema telefoniintervjuude osakaalu. Reporterid tõid välja, et nad sooviksid rohkem teha näost näkku kohtumisi ning helistada niisama, et vahetada mõtteid ja viia end lihtsalt asjadega kurssi.

„Aga ajanappus on see, mis seab piirid, sest aega on jäänud ajakirjandusmajades vähemaks, seoses online revolutsiooniga, see on üle maailma, see ei ole midagi meile ainuomast. Niimoodi need asjad on, lihtsalt mind huvitab, kuhu see asi edasi liigub, mingi hetk lugejatel kuulajatel viskab üle see, et meile mingit pahna kogu aeg näkku topitakse ja ollakse nõus kvaliteedi eest maksma ja ka päris kõrget hinda, ka veebis, kas see mingi hetk saabub või mitte.“ (Järvela, Õhtuleht)

Ajasurve mõjutab ka ajakirjanike endi emotsioone ja töötahet, mis omakorda väljendub suhtluses allikatega. Tihti esineb see ajal, mil on palju väliskomandeeringuid ning peab kirjutama mitut pikka lugu korraga.

Ajakirjanikud tõid veel välja, et allikad võiksid rohkem mõista ka ajakirjanike seisukohti ja tööd. „*Alates sellest, et paljud spordiinimesed millegipärast arvavad, et ajakirjanike loomus on teenindada just alasid, populariseerida alasid. Ei ole, meie kohus on teenindada lugejat, sageli käivad need asjad küll koos ja nii ongi kõige parem /.../ Et sellesmõttes on kindlasti keeruline, ajakirjandust üritatakse erinevat moodi rohkem raamidesse suruda.*“ (Vaher, EPL)

Vaher lisas veel, et allikad peavad aru saama, et ajakirjanik ei pöördu nende poole mitte kunagi kiusu või jonniga pärast, vaid seal taga on alati kas reporteri või toimetuse soov seda inimest ja tema tegemisi lugejatele ja potentsiaalsetele fännidele tutvustada. Niisiis on ajakirjanik vahendaja, mitte pahatahtlik tagaajaja. Teisest küljest peaks ajakirjanik mõistma, et sportlastel võib vahel tõesti olla tüütu vastata juba leierdatud küsimustele ja seda igal nädalal.

„*Et ma olen suhteliselt nagu aus ja otsekohene inimene, ja ma ei ole kunagi kellelegi oma kirjatükkides kätte maksnud, ka nendele inimestele, kes on võib-olla mingi hetk minusse pahatahtlikult suhtunud. Tähendab, see ei ole koht, kus inimestele kätte makstakse. Sa teed oma tööd nii professionaalselt, kui see võimalik on.*“ (Tserp, Õhtuleht)

Allikas peaks reporterite sõnul enam teadvustama, et on hulk fänne, kes tahaksid tema tegemiste kohta rohkem teada, kuulda tema arvamusi ja ootusi eelseisvast. Ka siis, kui teinekord on midagi kehvemini läinud või kui tegemist on ebameeldiva temaga.

Selleks, et allikad mõistaksid paremini reporterite tööd, on nende seas läbi viidud ka erinevaid meediakoolitusi. Ajakirjanikud tõid välja, et kindlasti ei jookse see allikatel mööda külgi maha ja on positiivne nähtus, sest siis on nad rohkem valmis suhtlema ka ebameeldivamate teemade korral.

Sportlased vajavad meediat sama palju kui meedia sportlasi, niisiis on tegemist kahepoolse suhtega, millesse mõlemad pooled peaksid suhtuma tõsiselt ja professionaalselt. Paar ajakirjanikku tõid välja, et ka kriitika puhul on sportlased hiljem öelnud, et tegelikult oli see ju nende suunas õigustatud ning kogu aeg ei saa ainult head kirjutada. Lähtuda tuleb siiski aususest, mis omakorda tekitab austust.

„Nii et jah, muuta oleks siis vaja nende inimeste suhtumist, kes ei taha suhelda, kui kõik ei lähe nii hästi, kui võiks. Ma mõtlen just täpselt seda, et nad ise peaksid suutma jääda nii-öelda ka siis professionaalseks, et võit ja kaotus on alati mängu osa ja ei saa ühte poolt lihtsalt ignoreerida. Kaotad siis kaotad, oled mees või naine, vahet pole, pea püsti ja räägi ära, mis juhtus.“ (Värv, ERR)

Negatiivsete teemade kajastamise puhul pole Värvi meelest lahenduseks ka suhtekorraldusbürood või pressiesindajad, vaid konfliktne olukord tuleks mõistlikult lahendada otse osapoolte endi vahel.

Üheks konfliktkohaks toodi kättesaadavus. Kui allikas on ikkagi välismaal või ei taha lihtsalt rääkida, ei vasta telefonile ja sõnumitele, takistab ka see väga otseselt suhtlust. Ka napolisõnalistega on probleeme, sest halva tuju korral või muudes allika jaoks ebameeldivates situatsioonides antakse paarisõnalisi või lihtsalt igavaid vastuseid. See ei tee aga lugu mingil viisil siukamaks ja põnevamaks.

Järvela lisas, et sportlased peaksid ka ajakirjanikke rohkem usaldama, kuigi mõõnis, et kui nad seda ei tee, siis ilmselt on seal taga ka adekvaatne põhjus. Mida rohkem usaldust, seda parem kummalegi poolele. Konfliktid ja probleemid kerkivad esile ka siis, kui ajakirjanik on kirjutanud loo, mis allikale ei meeldi ning viimane väidab siis, et tema sõnu on väänatud või ta pole üldse nii rääkinud.

Peep Pahv tõi veel välja, et probleem allikaga ilmneb kergemini ka võistlusjärgsel intervjuul, kus inimene räägib poolafektiseisundis ega saa ka ise täpselt aru, mis toimub. Hiljem asjaloo üle järele mõeldes tahab hakata aga kirjasaanud teksti parandama.

Esineb ka juhtumeid, kus mõni väljaanne või ajakirjanik on allika välja vihastanud ja seejärel pole nõus suhtlema üleüldse kogu meediaga. Kui see on allika poolt põhjendatud käitumine, siis töid ajakirjanikud välja, et olukord püütakse omavahel lahendada ja selgeks rääkida. Vabandamine pole üldiselt probleem, kui on selge, et eksinud on reporter. Deivil Tserp tõi välja, et isegi kui ta sisimas mingi teema kajastamisel teab, et suure tõenäosusega kukub allikas pärast loo avaldamist ära või pöördub tema vastu, siis kui ta on artikli õigsuses ja vajalikkuses veendunud, kirjutab ta sellest ikkagi.

„Sest sellist ajakirjanikku pole olemas, kellel ei oleks konflikte, vastuolusid, tugevate natuuride puhul... Et ikka need tulevad, ja mida raskemaid teemasid sa endale võtad, seda rohkem neid tuleb.” (Tserp, Õhtuleht)

Kuigi Eesti spordimaastiku väiksuses leiti ka mitmeid positiivseid aspekte, tuli välja ka negatiivseid punkte. *“Muidugi on see halb. See on väga halb. Ja nüüd me tunneme järjest rohkem seda, et kui sportlasi ei ole ja häid tulemusi ei ole, eks see peegeldab ju ka lehekülgedel. Tuleb igasugustest sellistest inimestest lugusid lehte kirjutada, kellest vanasti poleks lastudki kirjutada.”* (Tserp, Õhtuleht)

Ajakirjaniku sõnul hakatakse neid tulijaid nii-öelda tükkideks kiskuma, kuni hetkeni, mil see tüütama hakkab. Siis öeldakse, et aitab, enam ei huvita, sest kõik on juba teada. Pidev tähelepanu survestab ka sportlast ennast, kes vastavalt teemast või ajakirjanduse poolt peale surutud ootustest ei soovi enam nii hea meelega meediaga suhelda.

Peamised kitsaskohad on ajakirjanike hinnangul need, mis tekivad vähese kommunikatsiooni tõttu, mis on omakorda tingitud kiirest töötempo. Rohke suhtlemine tagab usalduslikuma suhte, mis omakorda vähendab ka arusaamatusi ja möödarääkimisi. Probleemina nähti ka sportlaste väheseid teadmisi ajakirjanike tööst, mistõttu viimased kipuvad reporteritele ette heitma näiteks kiirustamist ja vähest süvenemist, mis on aga tingitud tähtaja liginemisest. Ajakirjanikud mõnsid, et peaksid rohkem suutma olla objektiivsed ning vigade korral võtma ka vastutust. Lahendusena nähti tihedamat kommunikatsiooni.

Sportlased/treenerid

Sportlased ja treenerid tõid murekohtadena peamiselt välja ajakirjanike vähese ettevalmistatuse ja ebapiisava süvitsimineku, klikimajandusele orienteerituse, kohatise vastutustundetuse ning eelhäälestatuse. Lahenduseks pakuti samuti tihedamat suhtlust ja läbirääkimisi.

Mati Alaver tõi välja, et üheks kitsaskohaks on edukultusele suunatud ajakirjandus. Põhjalikke ja analüütilisi lugusid on vähe, ajakirjanikud keskenduvad tulemustele edu kontekstis või negatiivsetele uudistele. Põhjustest tulemuste taga räägitakse vähe. Ta lisas ka, et kui tegemist on väga hea tulemusega, antakse palju leheruumi, vastasel korral aga mitte. Kui sportlasel ei lähe hästi, kuid ajakirjandus jätkab talt visalt kommentaaride küsimist, tekib

ka allikal tõrksus.

Lahendusena pakkus Alaver, et kogu protsess võiks olla dünaamilisem ja innovaatilisem just koostöö mõttes. Näiteks võiksid ka Eesti spordialaliidud, olümpiakomitee ja katuseorganisatsioonid teha paremat koostööd spordimeediaga, sest see innustaks lapsi ja tooks neid spordi juurde. Alaveri sõnul siin ilma spordimeediata Eesti sport üksi toime ei tule. Meedial on ühiskonnas täita oma roll ning seda peaks veidi paremini teadvustama. Kui kumbki osapool tunneb teise rolli ja olulisust, on lihtsam ka koostööd teha. Lisaks soodustab suhtlemist ning väldib võimalikke konflikte ajakirjanike hea ettevalmistus, ebakompetentsus on aga kindlasti takistav tegur.

Ka Jaak Mae tõi välja, et ajakirjanduse huvi sõltub paljuski sportlase karjäärast ning nii-öelda tõusvale tähele kiputakse kergekäeliselt ülivõrdeid lisama. Ja vastupidi, kui sportlasel on mingi raskem periood, kehvad tulemused või vigastused, siis tuleb kriitikat üsna palju. Mae sõnul on väga vähe selliseid ajakirjanikke, kes tänasel päeval tahavad või viitsivad teemaga süvitsi minna. Ta toob välja, et kogemusi on igasuguseid, ka suhtlusprobleeme. Näiteks siis, kui kommentaari pole üldse küsitud, aga lehes on lugu ikkagi. Kui on keerulisemad teemad, siis palub ta artikleid enim lugeda, et teha parandusi. Aga ka sealt on Mae enda sõnul päris mitu kogemust, kus reporterid pole neid arvesse võtnud ja on ikkagi loo avaldanud. Samas kui tulemused on head, siis liialdatakse ja lisatakse ülivõrdeid. Kõik see õõnestab aga usalduslikku suhet. Mae pakub, et kasuks tuleks näiteks see, kui ajakirjanik võtaks veidi aega, et oma lugu kriitiliselt üle lugeda või anda kellelegi teisele kontrollimiseks.

Tuleb ette olukordi, kus allikas reageerib ajakirjaniku küsimusele negatiivselt. See võib olla tingitud nii hetkeemotsioonist, varasemast kehvast kogemusest või halvasti püstitatud küsimusest, näiteks klišeest. Toodi välja, et reporterid võiksid esitada sisukamaid küsimusi, mis paneksid ka sportlast/treenerit rohkem analüüsima ja mõtlema, miks miski juhtus või toimub. Intervjuul peaks olema mingi kaugem või täpsem sisu, eesmärk. Samas on tegemist ikkagi kahepoolse protsessiga, mida mõlemad saavad mõjutada.

„Ma arvan, et on võimalus sportlasel ka tegelikult ajakirjanikule appi tulla, uut vaatenurka

leida.“ (Mae, suusatamine)

Allikad tõid ühe kitsaskohana veel välja, et kommunikatsioon pole eriti hästi läbimõeldud. Iga ajakirjanik erinevast väljaandest helistab erineval ajal ning küsib sarnaseid küsimusi, mis koormab sportlast/treenerit ning röövib tema aega. Lahendusena pakkusid sportlased/treenerid pressikonverentse, kus kõik saaksid sisukamad vastused ning keegi ei tüütaks pika aja vältel samade küsimustega.

„Siis alati kõik ootasid eemal ja kui ükshaaval tulid, ütlesid, et võta nüüd alade kaupa kokku . Ja kõigi jaoks olid tema enda küsimused nii salajaselt head küsimused. Ja siis ma ükskord ütlesin, et teate, kui te kokku ei saa samu küsimusi, mida te alati küsite, ühtesid ja samu küsimusi, siis ma lihtsalt lähen minema.“ (Nool, kergejõustik)

Parim võimalus nii sportlaste/treenerite kui ka ajakirjanike sõnul konflikte lahendada ongi tihedam omavaheline suhtlus, reporterid ei tohiks peljata ka vabandamist, kui on tõesti eksinud või lugedes põhjendamatult haiget teinud.

„Mõnikord ma arvan, et kui konflikt tekib, peaks tegelikult mõnikord maha istuma ja läbi rääkima, et millest ta on. Et seda vimma ei jääks sisse.“ (Nool, kergejõustik)

Gert Kullamäe tõi välja, et vahel kirjutavad korvpallist üsna asjatundmatud ajakirjanikud ja seda pigem negatiivses võtmes, kuna nende meelisala või spetsialiteet on tegelikult mujal. Kui korvpallis aga hästi läheb, siis sellest ta ei kirjuta. Siit tuleb välja ka ressursinappuse kui konfliktikoha punkt ning negatiivsusearmastus. Lisaks edukultus ja ajakirjaniku eelhäälestus, mida mõjutab ka varasem kogemus.

Allikate poolt toodi veel välja, et ajakirjanduses võetakse seisukohti liiga ennatlikult ning ollakse juba häälestatud negatiivselt. Lahenduseks oleks enda jälgimine - konstruktiivne kriitika pärast võistlusi on allikate sõnul muidugi oodatud, kuid ennatlik mahakandmine võib lisaks kehvale emotsioonile ka keskendumist segama hakata. Soovitatakse suuremat

vastutustunnet ning seda, et ei aetaks sassi sportlaste unistusi ja eesmäärke ega tekitataks liigseid ootusi. Seda eriti noorsportlaste puhul, kellele liigne tähelepanu ja ootused võivad ebavajalikku survet tekitada.

Janar Talts ütles, et vahel jääb mulje, et noored ajakirjanikud on nii-öelda pea ees ja kogemusteta vette visatud ning tõeses, et neid võiks rohkem koolitada ja ette valmistada. Ta lisas, et reporterid võiksid olla positiivsemad ning mitte olla suunatud niivõrd klikkide kättesaamisele.

„Ma toon näite. Rockil läheb halvasti ja siis nad võtavad neid intervjuusid selliste inimeste käest, kus on sisse kirjutatud, et sealt ainult negatiivset tuleb. See asi aetakse nii negatiivseks, krutitakse peale, vahest võiks vähe positiivsemad olla ja võibolla võtta inimeste käest, kus sa saad nagu reaalselt analüüsi asjast.“ (Talts, korvpall)

Ka teised sportlased/treenerid töid kitsaskohana välja, et ajakirjanikud lähevad sageli klikkide teed ning pealkirjastavad artikli nii, et see tekitab segadust või on kontekstist üldse välja rebitud. Lisaks lood, mis on tehtud tegemise pärast ja tõrjuvad spordihuvilised eemale, sest nad ei tahagi mingil hetkel enam uudiseid avada, kuna kõlava pealkirja taga lihtsalt ei leidu midagi sisukat. Uudisväärtnus on kadunud. Lahendusena pakutakse süvenemist ja analüüsi, ettevamistust või ka kerge hingetõmbe andmist pärast võistluseid, et saaks veidi endi keskel mängu analüüsida. Siis saaks ka ajakirjanik sisukamad vastused ja ei peaks pealkirjaks kasutama mingit üsna suvalist lauset.

Murekohana toodi välja teineteise tööruutide mittetundmine. Jaak Mae tõi näiteks, et sinna kuuluvad sportlaste treeningperioodid ja lõunane puhkepaus ning hilised õhtud, kus sportlane vajaks pigem puhkust ega soovi küsimustele vastata. Ja ka vastupidi, sportlased peaksid paremini teadvustama ka ajakirjanike tööd. Konfliktide vältimiseks toob Mae siinkohal välja teineteise tööruutide austamise ja aktsepteerimise. Erki Nool tõi välja, et tihti peetakse iseenesestmõistetavaks seda, et sportlane tuleb ja annab intervjuu. Samas nõuab see aega ja ressursi, kui on tarvis näiteks kuhugi eraldi kohale sõita. Lahenduseks oleks suurem vastutulelikkus. Kui Noole hinnangul on ajakirjanike argumendiks vahel ka see, et sportlane

peab meedias figureerima, et sponsoritele nähtav olla, siis tihti lõikavad väljaanded või telepilt välja vaid intervjueeritava näo ning sponsorlogosid üldse ei näegi. Siin aitaks kindlasti parem omavaheline mõistmine ja suhtlus. Jaak Mae sõnas, et sageli on sponsoritele lubatud, et nad saavad lehte, kuid reporterid on pildipangast illustreerimiseks võtnud ikkagi vanad pildid. Üksteise töörutiinide mõistmiseks pakkusid sportlased/treenerid välja (meedia)koolitused, ka ajakirjanikele. Mae ütles, et ka ajakirjanikele tuleks vahel kasuks enda töö põhitõed meelde tuletada. Koolitusel saaks Noole hinnangul rääkida ka vastutustundest ja klikimajandusest, et reporterid mõtleksid rohkem, mida üks nende tihti klikkidele suunatud artikkel tegelikult teha võib, eriti kui tegemist on negatiivse looga noorest sportlasest. Vahel oleks Noole hinnangul mõistlik ka näiteks netikommentaarium alaealiste kohta kirjutatud lugude puhul kinni panna, et see ei tekitaks noores soovimatust võistelda ja edasi treenida.

Ühe häiriva punktina tõi Erki Nool veel välja kõne- ja kirjakeele reporterite-poolse ärakasutamise ja seda eriti näiteks vene keelt kõnelevate sportlaste puhul. Tema hinnangul võiksid ajakirjanikud vahel lauseehituse üle vaadata ning kasvõi paari sõna kohad ära vahetada. Oluline on tema sõnul ikkagi näidata lause mõtet, mitte seda, et kellegi kõnekeel võib kehv olla.

Parim võimalus nii sportlaste/treenerite kui ka ajakirjanike sõnul konflikte lahendada on tihedam omavaheline suhtlus, reporterid ei tohiks peljata ka vabandamist, kui on tõesti eksinud või lugudes põhjendamatult haiget teinud.

Võib öelda, et sportlaste/treenerite meelest peaksid ajakirjanikud oma lood rohkem läbi mõtlema, valmistama paremini ette ning minema teemadega süvitsi – see näitab ka intervjueeritava suhtes austust, rääkimata põnevamatest lugudest. Vähem peaks keskenduma edukultusele ja klikkide saamisele, samuti tuleks olla vastutustundlikum ja seda eriti noorsportlaste suhtes, kes tõenäoliselt figureerivad meedias ka tulevikus. Lisaks töörutiinide tundmaõppimine, mis tähendab ka seda, et reporter on teadlik, millal on treening- ja puhkeajad ega eelda, et saaks alati endale sobival ajal kommentaare.

3. Järeldused ja diskussioon

3.1 Järeldused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida ja kaardistada spordiajakirjanike ja nende allikate ehk sportlaste/treenerite vahelist kommunikatsiooni. Sealhulgas analüüsida suhtlust mõjutavaid tegureid ning suhtluse käiku alates ajakirjaniku ideest mingit lugu teha kuni võimaliku tagasisideni pärast artikli avaldamist. Lisaks tuua välja võimalikud konfliktikohad ja nende lahendused. Analüüsi tarbeks kasutasin teoreetilist ja empiirilist materjali, mille kogusin kvalitatiivsete intervjuude näol kaheksalt Eesti spordiajakirjanikult ja kaheksalt sportlaselt/treenerilt. Kõik valitud ajakirjanikud töötavad trükimeedias: neljas Eesti suurimas päevalehes ja portaalil. Sportlaste/treenerite valikul osutus määravaks nende võimalikult suur kokkupuude meediaga ning erinevad spordialad.

Järgnevalt toon vastavalt uurimisküsimustele punktide kaupa välja peamised järeldused.

Milline näeb välja suhtlussituatsioon ja laiemalt kommunikatsioon ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahel?

- ⌚ Loo kirjutamise ajendiks on ajakirjanikul idee, mis võib tulla kas süstemaatilisel otsimisel või täiesti suvalisel hetkel. Baassündmused, milleks spordiajakirjanduses on võistlused, on nii-öelda kohustuslikult kajastatavad, kuid lisaks nendele kirjutavad ajakirjanikud veel arvamusi, kommentaare, reportaaže ja persoonilugusid. Viimased on pigem pehmemad teemad, mis lähtuvad rohkem ajakirjaniku valikutest, mida meediapilti tuua. Vihjeid ja ideid võivad pakkuda ka allikad, kuid sellisel juhul peab ajakirjanik olema teadlik ohust, et tegemist võib olla erahuviga. Intervjuudest tuli siiski välja, et allikad ise eriti teemasid ei paku. Allikate valikul on lisaks veel oluline, et tegemist oleks antud loo jaoks kompetentse ning usaldusväärse inimesega.
- ⌚ Intervjuude ja kommentaaride saamiseks eelistasid kõik ajakirjanikud kohtuda allikaga näost näkku. See tagab ehedamad ja vahetumad emotsioonid, annab võimaluse kirjeldada ümbritsevat keskkonda ning lugeda kehakeelt. Samuti saab esitada lisaküsimusi ning jälgida vastaja reaktsioone. Järgmise eelistusena toodi välja telefoniintervjuud, mis on kiiremad ja ratsionaalsemad, kui soovitakse vaid paari kommentaari või kui füüsiline vahemaa allika ja reporteri vahel on liiga suur. Nooremate sportlastega võetakse ühendust ka sotsiaalmeedia kaudu. Ka sportlased/treenerid tõid välja, et parim viis intervjuud anda on näost näkku kohtudes,

kuna nii saab kergemini tekitada arutelu ja näha reporteri meelsust. Lisaks näitab see ka ajakirjaniku suuremat huvitatust, kui ta on võtnud vaevaks kohale tulla.

Millised tegurid mõjutavad ajakirjaniku ja sportlase/treeneri suhtlust?

- ⌚ Üheks olulisemaks mõjuteguriks reporteri ja allika vahelises suhtluses on kättesaadavus. Eesti spordimeedias esinevad allikad - enamasti sportlased ja treenerid, aga ka kaudsed allikad, kellelt kogutakse pigem taustainformatsiooni - on enamasti hästi kättesaadavad. Tänu Eesti spordiringkonna väiksusele teavad ajakirjanikud üldjuhul vajalike allikate numbreid ja vastupidi. Vahendajaid, näiteks pressiesindajaid, esineb harva. Kui allikas ei soovi suhelda, annab kitsas ringkond reporteritele ka olulise eelise, kuna üsna lihtne on teada saada, kus sportlane võib viibida ning seega saab ajakirjanik sinna kohale sõita.
- ⌚ Sportlased/treenerid on enamasti koostöövalmid. Intervjuude andmine on tihti nende tööülesanne ning võimalus püsida pildil nii sponsorite kui ka fännide jaoks. Ajakirjanikel on siiski hulk erinevaid tehnikaid, kuidas endale tarvilik informatsioon kätte saada ka siis, kui sportlane pole mingil põhjusel valmis meediaga suhtlema. Enamasti tekitab konflikte allika varasem halb kogemus, mis põhjustab omakorda usaldamatust kas konkreetse ajakirjaniku või väljaande suhtes. Mõlemapoolne usaldusväärsus on omavahelises suhtluses ka võtmeteguriks, mis määrab ära, kui palju ja missuguse meelsusega informatsiooni jagatakse. Oluline on ka reporterite ettevalmistatus ja teemaga kursisolemine, analüüsivõime ja süvenemine, millest sõltuvad tuleva loo sisutihedus ja kvaliteet. Ausust ja konstruktiivset kriitikat hindavad mõlemad pooled.
- ⌚ Allikaid on erinevaid: otsesed ja kaudsed ning esmakordsed ja korduvalt intervjuueeritavad. Otseste puhul pannakse kommentaarid enamasti nimega viidates loosse sisse, kaudsete puhul kogutakse taustainfot, mis aitab ajakirjanikul endal teemat paremini mõista. Esmakordsete allikate intervjuueerimisel toodi plussina välja, et seda on huvitav teha, kuna inimest ja tema omadusi ei tunta veel. Nõrkusena tõid ajakirjanikud välja, et allikas võib krampi minna ega oska arvestada ajakirjaniku tööga, mistõttu ta ei tea, kuidas oleks nendega professionaalne suhelda. Korduvallikate suurimaks plussiks loeti usalduslikku suhet, mis väljendus selles, et intervjuueeritavad teavad üldiselt, milliste ootustega reporterid nende juurde tulevad ning oskavad soovitava info hästi edasi anda. Lisaks annavad püsiallikad välja ka informatsiooni,

mida väheusalduslikuma suhte puhul ei räägitaks. Miinusena tõid reporterid välja, et väga läbiküsitatud sportlaste puhul on juba teada, mida nad vastavad ja see pole enam kuigi põnev. Lisaks võib ajakirjanikus tekkida dilemma, kui peab kritiseerima mõnda endale lähedasemat allikat, mis teeb töö märksa keerulisemaks.

Sportlased ja treenerid tõid juba tuttavate ajakirjanike juures plussina välja nende tööruutiini ja kirjastiili tundmise ning avatuma suhtumise. Samas eelistavad mitmed allikad rääkida ajakirjanikuga, kes intervjuuerib neid esmakordselt, kuna sellisel juhul pole neis eelarvamusi ning ka endal on põnevam. Liiga familiaarsetest suhetest eelistati hoiduda, et mitte tekitada huvide konflikti.

- ⌚ Üheks oluliseks mõjuteguriks ajakirjanike ja allikate vahelises suhtluses on keskkond. Ajakirjanikud tõid välja, et võistlustel kohal olles on kogu õhustik emotsionaalsem ning seega pole ka sportlaste kommentaarid nii läbimõeldud, kuid on see-eest siiramad ja vahetumad. Pikemate intervjuude ja süvitsi minevate lugude puhul eelistatakse kohtuda mõnes rahulikumas kohas, näiteks kodus või vaiksemas kohvikus. See tagab, et mõlemad osapooled on kohtumiseks valmistunud ja teavad, mida nad sinna tegema tulid. Suurem keskendumine ja isiklikkus tagavad enamasti aga sisutihedama ja kvaliteetsema loo.

Toodi ka välja, et esmakordse intervjueeritavaga tahetakse alguses pikemalt kohtuda ja minna temaga kaasa näiteks treeningule, mis aitaks inimest paremini mõista ning õppida tundma tema iseloomujooni, et hiljem oleks tagatud sujuvam koostöö. Sportlased/treenerid eelistaksid kohtumiseks pressikonverentse, kuna see tagab, et ei esitata samu küsimusi mitme erineva ajakirjaniku poolt ja erinevatel aegadel. Lisaks on mõlemad pooled siis keskendunud ning sportlased/treenerid on valmis andma sisukamaid ja läbimõeldumaid vastuseid. Pärast võistlusi üsna emotsionaalses seisundis võib vahel olla raske jääda rahulikuks ning anda adekvaatset informatsiooni.

- ⌚ Teiste mõjuteguritena toodi välja, et slaavi verd sportlased on rohkem avatud ja vahetumad kui eestlased. Samas peab ajakirjanik olema piisavalt professionaalne ning hea inimesetundja, et ta suudaks endale vajaliku informatsiooni kõikjalt kätte saada. Palju sõltubki inimese enda iseloomuomadustest: kas talle meeldib suhelda või on ta pigem sõnaaher, kui värvikas on tema keelekasutus jne. Toodi välja, et emakeelsete sportlastega on lihtsam suhelda, kuna jutuajamistes on rohkem nüansse ja detaile. Suuresti määrab poolte omavahelise suhtluse ära ajakirjaniku professionaalsus: kui

hästi on ta antud valdkonnaga kursis ja kui hästi oskab ta inimest avada. Ajakirjanikul peab olema endal huvi, ta ei tohi teha tööd lihtsalt tegemise pärast.

Suhtlust mõjutab ka teema meeldivus allikale. Positiivsete ja kiitvate lugude puhul ollakse hea meelega nõus rääkima, kritiseerivate puhul on olukord veidi raskem.

Millised tegurid mõjutavad ajakirjanikke ja sportlasi/treenereid pärast artikli ilmumist?

- ⌚ Enamus lugude puhul ajakirjanikud allikatelt tagasisidet ei saa. Kui seda siiski antakse, on see pigem konstruktiivne ning tähelepanu juhtimine vigadele. Samas esineb ka suuremaid konflikte. Harvem saavad reporterid positiivset tähelepanu, kui allikad või nende tuttavad kirjutavad või kohtudes hea töö eest kiidavad. Mõnikord saadetakse ka sõnumeid.

Negatiivseid kommentaare esineb küllaltki palju, peamiselt internetiportaalides ja lugejate poolt. Ajakirjanikud tõid välja, et enamasti nad neid ei loe ning on piisavalt paksu nahaga, et sõimavatest ja solvavatest märkustest üle olla. Siiski toodi välja, et vahel võib kommentaaridest leida ka asjalikke fakte, mis juhivad tähelepanu apsudele või annavad vihjeid edasiseks uurimiseks.

Sportlased ja treenerid ütlesid, et enim hinnatakse lähedastelt ja olulistelt inimestelt saadavat konstruktiivset tagasisidet, netikommentaariid jätaavad üldjuhul külmaks.

Millised on ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelise suhtluse kitsaskohad ja kuidas saaks neid lahendada?

- ⌚ Peamiste kitsaskohtadena tõid ajakirjanikud välja ajapuuduse ja allikate ebapiisava teadlikkuse ajakirjaniku tööst. Reporterite ajapuudus tekitab olukorra, kus näost näkku kohtumistele eelistatakse aega kokkuhoidvaid telefoniintervjuusid, mis ei anna aga võrreldavalt sisutihedat tulemust. Lisaks pole aega, et suhelda allikatega piisavalt ka nval ajal ja eraviisiliselt, mis tagaks poolte parema läbisaamise ja suurema usalduslikkuse.

Teise punktina mainisid ajakirjanikud, et allikad võiksid rohkem teadvustada, et reporter teeb oma tööd ning tema eesmärk ei ole kiusu ajada või sportlase elu võimalikult ebamugavaks teha. Ajakirjanik seisab oma näoga siiski lugejate poole. Allikad peaksid mõistma, et meediaga hea kontakti hoidmine on ka nende endi

seisukohast vajalik, kuna pildil püsivad inimest märkavad rohkem ka potentsiaalsed sponsorid ning skandaalsemate teemade puhul saaksid nad olukorra ise lahti seletada, mis ei jätaks ruumi ajakirjanike ja lugejate enda spekulatsioonidele.

- ⌚ Lisaks toodi välja, et ka ajakirjanik peaks vahel endale otsa vaatama ning analüüsima, kas ta on objektiivne ning oma allikate suhtes õiglane. Konfliktide puhul, kus ajakirjanik on tõesti eksinud, ei tohiks olla probleemi allikate ees vabandada ning vajalikud parandused sisse viia. Samas peab allikas mõistma, et kui talle mingi sõnakasutus loos ei meeldi, siis pole ajakirjanikul kohustust seda muuta: juhul, kui tegu on tõe vastu vastava informatsiooniga.
- ⌚ Sportlaste ja treenerite hinnangul peaksid ajakirjanikud olema vastutustundlikumad ja seda eriti noorsportlaste tegemisi kajastades. Meedial on suur mõjuvõim ning see võib jätta jälje ning mõjutada ka noorte tulemusi. Liigne surve ja pealesurutud ootused võivad sportlast koormata. Toodi ka välja, et liiga tihti serveeritakse lugusid negatiivses võtmes ning allikatevalik ei peaks lähtuma mugavusest ja väljakujunenud inimesteringist, vaid siiski kompetentsusest ja mitmekesisusest. Lisaks ei tohiks reporter olla juba ette negatiivselt häälestatud, kui võistlus pole veel näiteks toimunudki.
- ⌚ Allikate hinnangul võiksid reporterid tunda paremini sportlaste tööruutiini, et ei helistataks näiteks vajalikul puhkeajal või hilisõhtul. Kuigi peale võistlusi väljaöeldud emotsionaalsed laused võivad olla head klikimagnetid, ei tohiks neid kontekstist välja tirida ega kuritarvitada, vaid tuleks püüelda siiski sisukamate artiklite poole. Põhjustest tulemuste taga räägitakse liiga vähe, küll aga esineb palju ülivõrdeid ja liialdusi, otsitakse konflikte ja sensatsiooni. Ka edukultusele orienteeritud meedia on üheks suurimaks murekohaks.
- ⌚ Hea eeltöö ja analüüsioskus, ettevalmistatus, on olulised tegurid, mis aitaksid vältida ka kliše-küsimusi ning annaksid loole sügavama sisu ning avalikkusele seega kvaliteetsema pildi või teadmise toimuvast. Toodi välja, et ajakirjanikud võiksid püüelda suurema objektiivsuse poole, liiga tihti kirjutatakse positiivses võtmes vaid nendest spordialadest, mille fänn ajakirjanik ise on, kuigi professionaalsus eeldaks võrdset kohtlemist. Lahendusena nähti näiteks nii eneseanalüüsi kui ka lasta kellelgi kolmandal lugu enne trükkimineku üle vaadata.

- ⌚ Häiriva punktina toodi välja ka kõne- ja kirjakeele ärakasutamist reporterite poolt ja seda eriti näiteks vene keelt kõnelevate sportlaste puhul. Sageli kirjutatakse nende tsitaadid välja sõna-sõnalt, justkui tahetaks näidata, et allikate eesti keel on puudulik. Spordi kontekstis pole see aga nii oluline, keskendumaks sisule ning vajadusel vahetama parema loetavuse nimel lausetes näiteks sõnade kohti. Rohkem objektiivsust ning tähtsatele punktidele keskendumist.
- ⌚ Kuigi kitsaskohti ajakirjaniku ja sportlase/treeneri vahelises suhtluses toodi välja palju ja erinevaid, rõhutasid enamasti ajakirjanikke ja allikaid, et üldises plaanis laabub omavaheline koostöö hästi. Selle kindlustamiseks suheldakse ka väljaspool konkreetse loo raame ning pannakse alus usalduslikule suhtele, mis on omakorda võtmeks heale kommunikatsioonile.

Konfliktsete suhete lahendusena nägid ajakirjanikud veelgi intensiivsemat suhtlust allikatega. Tekkinud arusaamatused saavad enamasti siiski omavahel selgeks räägitud. Toodi välja, et ka meediakoolitused ei teeks halba, vaid annaksid allikatele parema ülevaate sellest, miks ja kuidas ajakirjanikud töötavad. See aga väldiks juba eos teadmatusel tekkida võivaid konfliktisituatsioone.

Ka sportlased/treenerid tõid välja, et konflikti ilmnedes oleks mõistlik maha istuda ja asjad selgeks rääkida. Arvati, et kord või paar aastas võiks korraldada ka spordialaliitude jms organisatsioonide ja meediaesindajate kokkusaamisi. Ka meediakoolitused oleksid hea variant, mis laseksid ka sportlaste endi meelest neil paremini ajakirjanikke mõista. Toodi ka välja, et vahel võiksid reporterid ka endale mõned (eetika) põhitõed meelde tuletada.

3.2 Diskussioon

Käesoleva töö raames intervjuueeritud ajakirjanike ja sportlaste/treenerite vastustest ilmnes, et loo ajendiks saava idee ja lõpuks avaldatud artikli tagasiside vahepeale jääb hulk tegureid, mis kogu protsessi tugevalt mõjutavad. Peamiselt on nendeks reporterite ja allikate vaheline läbisaamine, usaldus ja ajakirjanike ettevalmistatus, aga ka näiteks keskkond ja varasemad kokkupuuted. Töö tulemustest sai välja lugeda, et hea läbisaamise aluseks on omavaheline klapp ja pigem lähedane suhtlus, mis ei tohiks siiski olla liialt familiaarne, et hakkaks segama ajakirjanike tööd. Siinkohal võib aga diskuteerida, et kuidas ära tunda või läbi näha, et töö professionaalsusest vajalik distants on kahanenud liiga väikeseks. Tänu lähedasemale suhtele saab reporter siseringi infot, mida kuskilt mujalt ei leiaks ja mis on tõesti uudisväärtuslik, aga ajakirjanike jaoks muutub olukord raskemaks siis, kui allikal on tugev erahuvi ning ka võimalik manipuleerimisoskus, mida reporter ei oska läbi näha. Nii võivad kajastust leida teemad, mis avalikkuse seisukohast uudisväärtuslikud polegi, vaid teenivad hoopis kellegi teise huve. Et taolist situatsiooni vältida, peaksid ajakirjanikud ise treenima end piisavalt läbinägelikeks ja küsima endalt, miks peaks see lugejat huvitama. Nagu tõi välja Peep Pahv, siis *“see ei ole tõsiseltvõetav ka, kui inimene tuleb ise ennast promoma, siis pole nii kõva ka see, ei vääri [kajastamist], kui see on ikka kõva asi, siis ma tean niigi, et see on.”* Teisest küljest võivad sportlased/treenerid usaldada ajakirjanikele ka informatsiooni, mis tegelikult avalikkuse huvi ei teeni või on reporteritele usaldatud vaid taustainformatsiooniks. Selle kuritarvitamisel jäävad kannatajateks aga allikad, kes võivad liialt lähedase suhte tõttu ajakirjanikuga kaotada enda töö seisukohalt vajalikke sponsoreid.

Teise diskussioonipunktina antud töö põhjal toon välja ajakirjanike ja allikate suhtluse kitsaskohad. Võtmesõnaks on siinkohal usalduslikkus. Ajakirjanikud tõid oma tööd segava faktorina välja ajapuuduse. Mida vähem aega, seda kehvem töö kvaliteet. Seda vähem saab korraldada näost näkku intervjuusid, minna teemadega süvitsi. Üha kiireneva töötempo on suuresti põhjustanud *online*-meedia, mis nõuab pidevalt uusi uudiseid ning konkurentidest sammukest eespool olemist. See paneb paratamatult mõtlema, mida saaks teha, et ei kannataks kvaliteet: et lood poleks tehtud vaid klikkide tagamise eesmärgil, vaid oleksid põhjalikud ja analüüsivad ega lähtuks vaid sportlaste edust või ebaedust. Spordiajakirjanikud peavad olema kursis kõikide valdkondadega, sest toimetused on väikesed ning kuigi neil on tihti mõni meelisala, millest rohkem teatakse, siis vaid nendele ei saa keskenduda. Ka sportlased/treenerid rõhutasid, et oluline on näha, et ajakirjanik oleks teemaga kursis ning

oskaks küsida põhjalikke ja läbimõeldud küsimusi, pannes ka allika analüüsima ja põhjuste üle mõtlema. Ühe lahendusena näeksin siin veebimeedia tasuliseks muutmist, mis annaks tulemuseks ehk põhjalikumad lood, kuna ajakirjanikud ei peaks oma aega ja energiat kulutama lihtsalt lõputute uudiste tootmiseks, vaid saaksid keskenduda kvaliteedile. *Online*-meedial on ju veel ka see pluss, et lugusid saab disainida interaktiivseks, lisada videoid ja muid platvorme ning kasvõi lõputult pilte, mis ajalehte ei mahuks. Nii muutuks kogu üldpilt sisutihedamaks ja atraktiivsemaks. Et selline lahendus toimiks, peaks leiduma piisaval hulgal lugejaid, kes oleksid nõus toodangu eest maksma.

Tulemustest tuli veel välja, et parema koostöö nimel võiksid allikad olla teadlikumad ajakirjanike töö telgitagustest ja vastupidi. Kuigi Eestis viiakse juba läbi ka meediakoolitusi, on need pigem jäänud võistkondlikele aladele nagu jalgpall ja korvpall ning sealgi kohati ebapiisavalt. Suurem arusaamine, kuidas ja miks reporter töötab, hoiaks vast kokku ka kallist aega, kuna informatsiooni vahetataks ratsionaalsemalt ning allikad oleksid kättesaadavamad. Ja vastupidi, koolitused ajakirjanikele muudaksid neid ehk vastutustundlikumaks ning paneksid mõtlema ajakirjanduse suurest mõjuvõimust.

Niisiis on kvaliteetsete lugude ilmumise aluseks ajakirjanike ja allikate vaheline mõistmine ja usalduslikkus. Kuna mõlemal poolel on teineteist vaja, siis oleks ratsionaalne ka omavahel hästi läbi saada – otsene, aus ja näost näkku suhtlemine tuleks kindlasti kasuks.

Kokkuvõte

Selle bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada ja uurida spordiajakirjanike ja sportlaste/treenerite vahelist suhtlust. Vaatluse all on kommunikatsiooniprotsess, seda mõjutavad tegurid ja suhtluses esinevad võimalikud kitsaskohtad ja nende lahendused.

Ajakirjanike ja sportlaste/treenerite seas viisin läbi semistruktureeritud intervjuud, mis andsid mulle võimaluse vestluse käigus muuta intervjuukavas olevate küsimuste järjekorda sõltuvalt vastustest ja intervjuueeritava eripäradest. Lisaks saab sellise meetodiga küsida vajadusel täiendavaid lisaküsimusi. Intervjuude tõlgendamiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Valimisse kuulusid kaheksa spordiajakirjanikku ja kaheksa sportlast/treenerit. Valitud ajakirjanikud töötavad neljas Eesti suurimas ajalehes ja portaalis. Kuna Eesti spordiringkond on üsna väike, siis valisin igast toimetusest kaks inimest, kellest üks oli kas juhataja või vastutav toimetaja, ülejäänud osutusid juhuslikeks valituteks. Taolise valiku tingis asjaolu, et juhataja omab suurema tõenäosusega erinäolist töökogemust spordimaastikul. Sportlaste ja treenerite valikul lähtusin sellest, et moodustuksid nii-öelda paarid ehk sportlane ja treener tegutseksid ühel spordialal. Kokku on töös käsitletud nelja sportlase-treeneri paari, kes on valitud võimalikult erinevatelt spordialadelt ja on võimalikult suure meediakogemusega.

Töö empiirilisest materjalist tuli välja, et ajakirjanikud leiavad artikli aluseks oleva idee kas süstemaatiliselt otsides või suvalisel hetkel. Allikate valikul osutub suurimaks teguriks nende kompetentsus ja kättesaadavus, samuti koostöövalmidus. Kättesaadavuse määravad suuresti ära vahemaa ja ajagraafik, koostöövalmiduse usaldus ajakirjaniku vastu ning varasem kogemus meediaga.

Nii allikad kui ka reporterid eelistavad kohtuda näost näkku ning teha seda mõnes vaiksemas kohas, kus saab paremini keskenduda. Põhjuseks vahetum suhtlus ning võimalus jälgida kehakeelt ja meelsust, tekitada arutelu. Lisaks on kokkulepitud kohtumisel mõlemad pooled keskendunud ning pikemate intervjuude korral ei tule vastused nii emotsionaalsed kui pärast võistlust, kuna on sportlaste/treenerite poolt rohkem läbimõeldud ja analüüsitud. Reporterite poolt toodi välja, et korduvallikatega on üldiselt lihtsam suhelda, sest esmane teineteise

tundmise etapp on juba läbitud. Samas on esmakordseid allikaid põnevam küsitleda, sest ei osata aimata, millised vastused sealt tulla võiksid. Sportlaste ja treenerite hinnangul on tuttava ajakirjanikuga lihtsam suhelda, kuna tuntakse tema tööstiili ja meelestatust. Samas toodi uute puhul välja, et intervjuud on huvitavamad, kuna ajakirjaniku suhtes pole eelarvamusi ja ei teata, missuguseid küsimusi oodata. Liiga lähedasi suhteid ei eelista kumbki pool, kuna mõlemad teevad siiski oma tööd ning see võib tekitada huvide konflikti.

Tagasisidet juba avaldatud lugude puhul ei saabu oluliselt palju, kuid see, mis tuleb, on pigem negatiivne. Netikommentaare ei loe üldjuhul ei reporterid ega allikad, hinnatakse konstruktiivset tagasisidet endale olulistelt ja lähedastelt inimestelt.

Kitsaskohtadena mainisid ajakirjanikud ajapuudust, mis ei luba lugudega minna nii süvitsi, kui nad seda sooviksid. Lisaks arvati, et allikad võiksid paremini saada aru reporterite tööst ehk mõista, et ajakirjanik seisab näoga lugejate poole ega taha lihtsalt isekalt kiusu ajada. Lahendusena nähti intensiivsemat suhtlust ning meediakoolitusi. Sportlased/treenerid mainisid suurimate murekohtadena liigset keskendumist edukultusele ja klikkide tagaajamisele, mis vähendavad oluliselt teemadesse süvenemist ning põhjuste nägemist tulemuste taga. Lisaks toodi välja, et meedia peaks olema vastutustundlikum ja seda eriti noorte sportlaste puhul. Vältima peaks ülivõrdeid, aga ka negatiivset häälestatust. Lahendustena tõid sportlased/treenerid välja reporterite suurema eeltöö tegemise, eneseanalüüsi ja poolte tihedama suhtluse.

Summary

The communication between journalists and athletes/coaches in Estonian sports media

The aim of this BA thesis was to survey and examine the communication between sports journalists and athletes/coaches. It gives an overview of the process of the communication, as well as the factors which impact the very same process. Conflicts between the two sides and possible solutions to them were also taken into the study.

The selection of study participants consisted of eight print media's sports journalists and eight athletes/coaches. Semi- structured interviews were used to collect the data. The journalists were chosen from the four Estonian editorial boards: Postimees, Eesti Päevaleht, Õhtuleht and ERR. The choice of athletes and coaches was determined by the sports they were active in and also by their level of experience in communication with journalists. Qualitative content analysis was used to analyse the interviews.

It became evident from the analysis of the empirical part that journalists find the idea for a story while doing a systematic research or simply on a random moment. Both journalists and athletes usually preferred to do face-to-face interviews.

The main factors which impact the communication between journalists and their sources are competence, availability and cooperation, credibility, previous experience , preparation and training, emotions and environment. Conflicts between journalists and athletes/coaches were usually caused by the lack of time and communication and also by misunderstandings . The proposed solutions included more intense communication, media trainings, better preparation by the journalists and professional self-analysis.

Kasutatud kirjandus

- ⌚ Andrews, P. (2014) *Sports Journalism. A Practical Introduction*. London etc: SAGE Publications. Kasutatud 07.01.2016
[https://books.google.ee/bookshl=en&lr=&id=2fvAAQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Andrews,+P.+\(2005\).+Sports+Journalism.+A+Practical+Introduction.+London+etc+SAGE+Publications.&ots=nfbAwoZQJq&sig=bhEAxENnmf1MnFCPdsiqXW6ZV4A&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.ee/bookshl=en&lr=&id=2fvAAQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Andrews,+P.+(2005).+Sports+Journalism.+A+Practical+Introduction.+London+etc+SAGE+Publications.&ots=nfbAwoZQJq&sig=bhEAxENnmf1MnFCPdsiqXW6ZV4A&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- ⌚ Domingo, D. (2007) *Four Dimensions of Journalistic Convergence: A preliminary approach to current media trends at Spain*. Kasutatud 23.05.2016
<https://online.journalism.utexas.edu/2007/papers/Domingo.pdf>
- ⌚ Eesti Päevalehe kodulehekülg (2015). Kasutatud 01.10.2015
<http://epl.delfi.ee/kontakt/>
- ⌚ Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekülg (2015). Kasutatud 01.10.2015
<http://info.err.ee/kontaktid>
- ⌚ Eisenman, S. (1996) *Watchdog Journalism: Function and Future*. Kasutatud 01.05.2016
<http://www.ee.columbia.edu/~shane/words/watchdog.htm>
- ⌚ Fahmy, S. (2008). How Online Journalists Rank Importance of News Skills *Newspaper Research Journal*, 29, 23
- ⌚ Gans, H. (1979) *Deciding What's News*, New York: Pantheon Books. Kasutatud 07.03.2016
https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=bWpFtVJIAD0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=gans+deciding+what%27s+news+&ots=tmGnZxi47P&sig=MewkWQgSnmd-tNB0ijtCu2C1zDw&redir_esc=y#v=onepage&q=gans%20deciding%20what%27s%20news&f=false
- ⌚ Hardin, M. (2007). Newsroom Ethics and Sports Journalists. *Media Ethics*, 19 (1), 6. Kasutatud 2.03.2016
<http://www.mediaethicsmagazine.com/index.php/browse-back-issues/137-fall-2007/3227706-newsroom-ethics-and-sports-journalists>

- ⌚ Hübato, M. (2007). *Kolme juhtumi analüüs ajalehe Postimees näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut
- ⌚ Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Kasutatud 07.01.2016 <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- ⌚ Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014) Intervjuu. Kasutatud 07.01.2016
<http://samm.ut.ee/intervjuu>
- ⌚ Pavlik, J. V. (2004). A Sea-Change in Journalism: Convergence, Journalists, their Audiences and Sources. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 10: 21-29
- ⌚ Postimehe kodulehekülg (2015). Kasutatud 01.10.2015
<http://www.postimees.ee/kontakt/tootajad>
- ⌚ Smudde, P. (2004). The Five P's for Media Interviews: Fundamentals for Newbies, Veterans and Everyone in Between. *Public Relations Quarterly*, 49-2, 29
- ⌚ Tillinghast, W. A. (1982). Newspaper Errors: Reporters Dispute Most Source Claims *Newspaper Research Journal*, 15-23
- ⌚ Wulfemeyer, T. (1985). Ethics in Sports Journalism: Tightening Up the Code. *Journal of Mass Media Ethics* 1-1, 57-67
- ⌚ Õhtulehe kodulehekülg (2015). Kasutatud 01.10.2015
<http://www.ohtuleht.ee/abi/kontakt>

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

- ⌚ Milline näeb välja teie tavapärase kokkupuude allikaga/ajakirjanikuga?
- ⌚ Milline on allikate/ajakirjanike suhtumine, koostöövalmidus?
- ⌚ Mis mõjutavad teie hinnangul enim allikaga/ajakirjanikuga suhtlemist?
- ⌚ Kas ja kuidas mõjutab see, kui allikas/ajakirjanik on tuttav või esmakordne intervjuueeritav/intervjuueerija? Milles see erinevus avaldub?
- ⌚ Kui palju te tajute järeleandmist nii-öelda sõpradele vs teistele allikatele/ajakirjanikele?
- ⌚ Millised tegurid mõjutavad teid, kui lugu on juba ilmunud?
- ⌚ Kas on esinenud probleeme allikatega/ajakirjanikega suhtlemises ja kui jah, siis milles on need seisnenud?
- ⌚ Miks selline situatsioon tekkis ja kuidas seda lahendada?
- ⌚ Kas te tahate veel midagi lisada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Madle Timm,

(sünnikuupäev: 14.07.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Ajakirjanike ja sportlaste/treenerite vaheline suhtlus Eesti spordiajakirjanduses,

mille juhendaja on Marju Himma-Kadakas,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.05.2016